

IN MEMORIAM

Două texte în amintirea lui Dan Horia Mazilu de Iulian Costache și Paul Cernat.

Citiți ÎN » PAGINA 3

PRIMUL MAGAZIN CULTURAL DIN ROMÂNIA » APARE SÎMBĂTA » EDIȚIA NAȚIONALĂ » WWW.SUPLIMENT.POLIROM.RO

Suplimentul DE CULTURĂ

1,5
LEI

ARTISTUL ASOCIAT

- Săptămîna 1 – Interviu
- Săptămîna 2 – Text de autor
- Săptămîna 3 – Ascultătorii despre...
- ▶ Săptămîna 4 – Prietenii despre...

septembrie –
URMA

NR. 198 » 27 septembrie – 3 octombrie 2008 » Săptămînal realizat de Editura Polirom și „Ziarul de Iași” » supliment@polirom.ro

FOTO: Jessica Forde

Simon Brook nu și-a prea ascultat tatăl

Interviu realizat de Iulia Blaga

Crescut într-o familie de artiști (cu rădăcini rusești), Simon Brook nu putea să evadeze din mediul artistic. A studiat actoria, a montat o piesă de teatru, dar s-a consacrat filmului – documentar și de ficțiune.

ÎN » PAGINILE 8-9

Autocolonizare

Marius Babias

Dan Perjovschi a dezvoltat un concept artistic adecvat și un limbaj grafic redus, pentru a putea acționa cît mai rapid, cît mai eficient și cît mai independent cu putință. Atenția de care se bucură și succesul repurtat în Vest îi asigură independența în propria țară.

ÎN » PAGINA 6

Există viață după Capitala Culturală?

Cum ar putea fi caracterizată viața culturală a Sibiului în 2008 față de 2007? Dacă anul Capitalei Culturale Europene a fost un an al producției record, să fie acesta unul al exportului? Teatrul Național „Radu Stanca” a avut o vară densă: turnee internaționale, premii. Și Astra Film Fest s-a plimbat prin lume. Ce i se promite însă publicului sibian acasă? Festivalul Teatrelor Europene n-a trăit decît o toamnă, în 2007, iar festivalul de film documentar sare peste 2008.

Citiți un articol de Veronica D. Niculescu ÎN » PAGINILE 4-5

CIRCUL NOSTRU VĂ PREZINTĂ:

Zgomotul de fond

Cunosc destui oameni care, întorcându-se dintr-o călătorie în afara țării, vorbesc despre o senzație aparte pe care o au, pentru o scurtă vreme, odată reveniți acasă.

O senzație în care se amestecă dezamăgirea cu necesitatea readaptării la realitatea socială românească. O senzație de inconfort, pe scurt. N-am trăit niciodată senzația respectivă, nici măcar după prima mea călătorie în afară. În nici un moment n-am simțit că, revenit acasă, mă aflu într-o lume esențial diferită, din punct de vedere social, de cea pe care am descoperit-o în recent încheiata călătorie. Mai săracă, da, e o evidență. Mai cenușie. Mai puțin optimistă. Dar în nici un caz o discrepanță de nivel aproape apocaliptic, cum se sugerează uneori.

Totuși, aflându-mă chiar zilele astea într-o altă parte a Europei și motivat fiind de o discuție pe subiectul deosebirilor dintre noi și ei, mi-am dat seama că o anumite senzație, destul de stranie, tot am la fiecare reîntoarcere în România. Una pe care aș descrie-o, în lipsa unei sintagme mai potrivite, ca pe-o readaptare bruscă la un zgomot de fond care, doar pentru câteva momente la început, îmi pare extrem de sfâștor. Ca să mă explic trebuie să vorbesc, mai întâi, despre ceea ce remarc de fiecare dată când sint plecat din țară. Anume despre o anumite liniște aproape nefirească. O liniște pe care nu mi-o oferă locurile vizitate sau evenimentele la care particip, ci, pur și simplu, depărtarea de țară. Și, mai cu seamă, depărtarea de media noastră, cu precădere de televiziune.

Nu mi-a lipsit niciodată și nu mi lipsește, observ, balăcăreala constantă din diverse talk show-uri, fie ele politice sau fotbalistice. Nu mi-au lipsit nici o clipă și nu mi lipsește defel personaje gen Zeus, Molicănu, Gigi, Mitică și așa mai departe, deși mulți spun că ele au, până la urmă, un farmec miotic, că fără ele viața noastră ar fi mai puțin veselă. Eu nu m-am simțit însă și nu mă simt defel mai puțin bine-dispus prin separarea de ele, ci, dimpotrivă, pe măsură ce durată acestei despărțiri se mărește, se instalează, tot mai confortabil, liniștea despre care vorbeam. Iar liniștea îți oferă și suficiente momente de bună-dispoziție – e adevărat, de un cu totul alt tip.

Odată reîntors însă, redevin, trecînd printr-un proces de adaptare îngrijorător de rapid, un mare consumator de personaje gen Zeus, Molicănu, Gigi sau Mitică. Mă reconectez rapid la ele și această reconectare se produce în timp ce intensitatea zgomotului de fond sporește constant. Iar acest zgomot de fond se traduce prin injurii și jigniri în direct la televizor, prin tot felul de informații cu iz senzationalist venite pe surse în redacții și livrate imediat nouă, consumatorilor, prin polemici deloc cordiale, dimpotrivă, duse până la limita violenței fizice pe care le poartă diverse personaje și așa mai departe. La toate acestea, cum spuneam, mă adaptez foarte rapid, aproape pe nesimțite, ba chiar, o recunosc cu destulă jenă, nu sint puține momentele în care mă simt bine în această realitate.

Perfidia tocmai aici îmi pare că rezidă: în faptul că toate acestea nu sint doar niște tușe ale vieții românești, niște întâmplări care, eventual, se repetă, ci ele au creat ceea ce am numit, pînă acum, zgomot de fond. Iar zgomotul de fond are „calitatea” că devine în timp, cumva, parte din tine. Ne-am obișnuit toți, îmi permit o paralelă facilă pentru o exemplificare concretă, cu tramele care ne hureau sub geamuri, ne vedem liniștiți

» **Vrem scandal, ni se livrează scandal, ne spun ei, spălîndu-se public pe mîini. Adevărul e însă că, în realitate, nu ne dorim scandal. Am putea trăi extrem de bine fără el. Ne-am adapta ușor la liniște, am respira altfel. Numai că nu ni se oferă niciodată un prilej pentru a face noi înșine constatarea asta.**

de treburile noastre fără a ne mai deranja în vreun fel. Ba chiar acela e mediul sonor în care ni se pare că ne simțim confortabil, după o vreme. Însă ceea ce remarcăm de fiecare dată cînd părăsim respectivul mediu, cînd ne ducem undeva la țară sau undeva în munți, este efectul extrem de benefic pe care-l are asupra noastră evadarea din zgomot.

Cam același lucru mi se întîmplă cînd părăsesc România pentru o scurtă vreme. Și-atunci, pornind de la constatarea asta, încep să devină ridicole justificările mediei românești, ba chiar și ale politicienilor sau ale vedetelor de alt tip, care susțin, într-un fel sau altul, că ne oferă nouă, consumatorilor de presă sau votanților, exact ceea ce cerem. Vrem scandal, ni se livrează scandal, ne spun ei, spălîndu-se public pe mîini. Adevărul e însă că, în realitate, nu ne dorim scandal. Am putea trăi extrem de bine fără el. Ne-am adapta ușor la liniște, am respira altfel. Numai că nu ni se oferă niciodată un prilej pentru a face noi înșine constatarea asta.

Sigur că, atît timp cît scandalul, fie el politic sau monden, aduce audiență, nimeni nu vrea să încerce altceva. Și nici măcar nu putem cere, realist vorbind, să se întîmple asta. Însă putem cere un lucru simplu: anume să nu se mai îngheșue ei să ne explice că vorbim despre cerere și ofertă. Pentru că vorbim, în fapt, despre un uriaș zgomot de fond creat de ei. Iar noi am început prin a-l tolera și am ajuns să ne definim prin el. Vina însă nu ne aparține decît printr-o judecată întortocheată și extrem de ipocrită.

ROMÂNII E DEȘTEPTI

Ce-a căutat românul în Croația

Concediile în străinătate sînt o cucerire postrevoluționară de care continui să mă bucur și acum, la aproape douăzeci de ani de la Revoluția Română. Relaxarea, fiurul călătoriei, descoperirea altor lumi, a altor culturi... și, bineînțeles, inevitabilele comparații.

Pentru un român comparațiile sînt cu ațit mai dureroase, cu cît țara în care merge e mai aproape de noi și mai asemănătoare – ca istorie, amplasare geopolitică sau cultură. În egală măsură însă ele sînt și mai revelatoare pentru nimicnicia societății noastre... Știu că sînt vorbe mari, dar le consider pe deplin justificate.

Spațiul meu favorit de vacanță (și nu numai) e cel al fostei Iugoslavii, așa că de trei ani aleg pentru concediu, împreună cu Alina, cîte un loc din Croația. Croația are ditamai litoralul (în jur de cinci mii de kilometri de plaje, inclusiv insulele) și obiective turistice remarcabile. Dar și noi avem litoral. Și noi am fost țară comunistă. Și noi sîntem, ca și ei, în Balcani.

cum abia ieșisem din România, mie mi s-a părut ciudat. În Timișoara sînt, cred, cam la fel de multe mașini cu număr de Germania, Italia sau Franța ca în Opatija, dar ele stau de obicei îngheșuite cîte șase în fața vreunei vile țigănești sau circulă cu viteze imense prin oraș. A, iar din mașinile străine ajunse în Opatija n-am auzit niciodată vreun manea. Poate că nemții și italienii aia le ascultau mai discret...

Discreție... Da, și asta ar fi o problemă. De cîte ori am traversat stațiunea, am avut impresia că mașinile care circulă pe șosea fie nu au claxoane, fie li se confiscă tuturilor la intrarea în țară. Iar cînd am revenit în România, prima șosea ne-a întîmpinat cu mii de trîmbițe și goarne de mașină, care (banuiesc) discutau ceva între ele, cum fac noaptea cîinii care urlă prin curțile țărănilor. Probabil că și din cauza asta în România toată lumea vorbește prea tare, iar muzica din localuri se ascultă mereu cu volumul la maximum – rezultatul normal fiind acela că oamenii de la mese abia

dacă se înțeleg între ei. Dacă n-au claxoane... Și totuși în Croația am văzut că există un nivel de volum la care muzica rămîne doar *muzical* și te poate binedispune fără să-ți zguduie urechile.

Tot acolo am văzut o grijă exagerată pentru bonurile de casă. N-a existat loc unde să dăm bani în schimbul vreunui produs și să nu primim un bon de casă. Am primit bon de casă pînă și pentru biletele de autobuz cumpărate de la un chișoc de ziare. Ca român, mi s-a părut exagerat.

Că plajele și promenada erau curate, că pe plajă existau dușuri și toalete cu săpun, hîrtie igienică și pardoseala spălată, că în localuri erau servit prompt, iar prețurile erau mai mici decît în Mamaia – ei, astea sînt lucruri de la sine înțeluse. Pofta de curățenie a românilor se

termină acolo unde începe spațiul public, iar cultura restaurantelor e în România în faza de bîjbîială confuză între ideea de lux (adică lucru scump plătit) și sfîrșire (deci client prost servit).

Pe ansamblu, comparația m-a întristat. Am simțit că în Croația lucrurile stau mai bine anul ăsta decît anul trecut, iar în România invers. Și nu e vorba doar de litoral și de stațiunile pentru turiști, fiindcă am vizitat și zonele neturistice ale Opatije, și orașul învecinat, Rijeka (sau Fiume), un fel de Constanța croată. Un fel, fiindcă trebuie să păstrăm proporțiile comparației: Rijeka e fața de Constanța cam cum ar fi Viena față de București.

Ce-i drept, în Opatija am văzut și cîteva jeepuri: vreo trei-patru în două săptămîni. Îmi amintesc de două din ele: unul avea la volan un italian tînăr și burtos, cu ochelari de soare și un lanț gros de aur la gît, iar altul era parcat în fața unui hotel de cinci stele și avea număr de București.

...Am așa, o presimțire, că nici la anul n-o să ajung la Mamaia.

CITIȚI SĂPTĂMÎNA VIITOARE ÎN OBSERVATOR CULTURAL

- » **Chat cu scriitorii români:** Ștefan Agopian, invitatul din această săptămînă, în dialog cu cititorii revistei
- » Paul Cernat: *Puncte din oficiu pentru literatura tînără. Răspuns criticilor mei*
- » Avangardieră editorială: *Jurnal* de André Gide, în curs de apariție la Editura Cartier
- » Literatură: *Un geniu posmodernist își dezvăluie biografia și rețeta literară* – cronică la *Lanark: o viață în patru cărți* de Alasdair Gray, în colecția „Biblioteca Polirom“

Semănăm destul de tare. E drept, Republica Socialistă Federativă Croată avea un nivel de trai mult mai ridicat decît Republica Socialistă România, dar după 1990 croații au trecut printr-un război secesionist urît și devastator, timp în care țara a decăzut teribil, în vreme ce România se democratiza liber, după puterile cetățenilor ei.

Așadar, cum a trecut destulă vreme de la concediu, încerc inevitabilă comparație. N-are rost să vorbim acum despre ritmul investițiilor economice în Croația în comparație cu România sau de nivelul de democrație atins de croați (care, de altfel, nu știu dacă e mult mai mare decît cel din România). Ca turist, nici nu eram interesat de așa ceva. Interesante mi s-au părut lucrurile care amintesc de România, dar sînt un pic altfel.

De exemplu, în Opatija, stațiunea în care am stat două săptămîni, am văzut parcate pe străzi o mulțime de mașini cu număr de Germania, Italia sau Franța care aveau la volan șoferi germani, italieni sau francezi. Poate părea banal, dar la început,

In memoriam Dan Horia Mazilu

Lecția de generozitate

Cu câteva zile în urmă, o tristă veste a frisonat filologia bucureșteană: profesorul și cărturarul Dan Horia Mazilu a încetat din viață. Contaminați fiind de un anumit stil de viață dat de tihna roboitoare a profesorilor și de lecturile făcute pe cărțile acestora, sînt vești despre care niciodată nu ți-ai putea imagina că vor fi în stare să tulbure liniștea bibliotecii. Pur și simplu refuzi să admiti că ai putea să fii despărțit vreodată de cei care te-au învățat tocmai dragostea de bibliotecă.

Iulian Costache

Și, totuși, iată, fără astfel de mari dascăli, precum profesorul Dan Horia Mazilu, descoperim brusc faptul că devenim mai singuri decît eram pînă mai ieri.

Profesorul a avut darul de a răspîndi tinerilor săi studenți și colaboratori entuziasmul pentru o disciplină ce părea a fi, pînă la un moment dat, în pierdere de vitează: literatura română veche. Exemplul său strălucit arată că, într-o vreme în care sîntem obișnuiți cu lectura SMS-urilor și a e-mail-urilor, cercetarea făcută pe vechi „bucoavne” prăfuite poate să entuziasmeze și să rivalizeze cu mult mai ofertantele domenii mai actuale, grație unui spirit iscoditor și totodată modern prin abordare. Mai cu seamă cărțile publicate în ultimii ani la Editura Polirom, *Noi despre ceilalți. Fals tratat de imagologie* (1999), *O istorie a blestemului* (2001), *Voievodul dincolo de sala tronului*

(2003), *Lege și fărădelege în lumea românească veche* (2006), *Văduvele sau despre istorie la feminin* (2008), dar și *Recitind literatura română veche* (1998) sau celelalte cărți, trădează o mare bucurie a relecturii textelor care sîdiază prin vechime și părelnică imposibilitate de a răsplăti apetitul cititorului actual.

Filologia bucureșteană a fost extrem de norocoasă după 1990, cînd literatura veche a fost girată de o tripletă rară, în care Dan Horia Mazilu stătea alături de profesorul Eugen Negrici, furat filologiei din Craiova, și de profesorul Mihai Moraru, venit el însuși de la Institutul „G. Călinescu” al Academiei Române. Ei au remodelat profilul acestei discipline și au dilatat curiozitatea studenților față de un domeniu care pînă atunci părea destinat unui interes marginal. Profesorul Mazilu a risipit o generozitate ce sfida uneori chiar limitele firescului și a ridicat o seamă de colegi tineri în urma

sa. Taberele de la Cozia stau mărturie vie în memoria studenților săi.

Nu m-am prenumerat printre studenții și nici printre colaboratorii atelierului de cultură veche românească, dar am avut bucuria de a-l avea pe profesor în comisia de susținere a doctoratului, ca decan, alături de nume care fac onoarea filologiei românești. M-am bucurat întotdeauna de afectuoasa atenție a profesorului și faptul că devenise Di-

rectorul Bibliotecii Academiei Române m-a apropiat și mai mult în ultimii ani.

E grav faptul că, în graba acestei lumi, cultura de masă a tinerilor, ce pare a fi intim legată, la limita de jos, de site-uri cu referate „descărcabile” sau de televizor ce poluează imaginarul public cu eroi columbofili, riscă să nu absoarbă modelul acestor cărturari despre care, în același limbaj mediatic, am putea conveni totuși că „nu joacă în reluare”.

Este regretabil că numele unor cărturari deosebiți – și profesorul Dan Horia Mazilu era, ca semn de recunoaștere profesională, membru corespondent al Academiei Române! – devin pricină de „știre” pentru mass media abia atunci cînd dispar dintre noi, lăsîndu-ne alături doar cărțile lor.

Și, desigur, un model, dăruit cu mare generozitate. Dar nu încercați să regăsiți acest model răsfoind televizorul. Lecția de generozitate nu se predă la televizor.

La plecarea profesorului Mazilu

Paul Cernat

A plecat dintre noi, prea devreme, un cărturar, un profesor de elită, un om blînd și bun. La doar o oră după dispariția sa fizică de pe 16 septembrie, în fața decanatului Facultății de Litere din București o luminare ardea, discret, lîngă fotografia îndoliată.

Tocmai treceam pe acolo, ocupat cu niște rezistanțe; nu mi-a venit să cred, deși știam că e foarte bolnav, că în ultimul an fusese din ce în ce mai bolnav. La începutul lui iulie am corectat

împreună lucrările de licență ale studenților de la Miercurea-Ciuc și îmi spunea, *l'air de rien*, că a doua zi urmează să participe la un doctorat la Arad. „Nu vă obosește prea tare, dom’ profesor? Mai rezistați?” am întrebat, cu inima strînsă în fața omului slăbit și cu vocea stînsă. A schițat un zîmbet: „Mă duce cineva cu mașina...”. Atîta devotament față de rigorile profesoratului m-a înmămurit. Și m-am gîndit mult la asta, mă gîndesc încă.

Au trecut 15 ani de cînd studentul din anul I care eram l-a văzut intrînd, pentru prima dată, în Amfiteatrul Odobescu și l-a audiat, pentru prima dată, cursurile cu patină de cronică. Nu sînt vechist și nu am, din păcate, expertiză în opera istoricului literar Dan Horia Mazilu. I s-a reproșat, uneori, că a împins iubirea pentru cultura română veche pînă la a „inventat” *ex nihilo* o Renaștere, un Baroc și un Umanism românesc. Mă tem însă că ne pronunțăm, adesea, prea repede, fără să știm despre ce vorbim, ex-

cități superficial de clișee ideologice. De pe urma domniei sale rămîn cărți unde erudiția temeinică (în linia unor N. Cartoian sau Ștefan Ciobanu) se îmbină cu meditația unui umanist și cu o calmă voluptate a stilului. Medievalist și slavist eminent, a dat în ultimul deceniu cărți deopotrivă substanțiale și captivante în domeniul istoriei mentalităților și al etno-imagologiei. A făcut, ca puțini alții, școală, a inițiat cercuri studențești și publicații de specialitate unde a format cîțiva (încă) tineri universitari: Laura Mesina, Alexandra Crăciun, Cristina Bogdan, Silvia Marin-Barutchieff, Gabriel Mihăilescu, Răzvan Voncu, Iulian Băicuș... A deschis larg, în ultimii ani, porțile Bibliotecii Academiei, de care s-a ocupat mult ca director.

Conducea, cu răbdare, zeci de lucrări de licență pe an. Nu se dădea în lături de la nici o convocare a catedrei; era mereu acolo, „la treabă”, inspirînd siguranță și stabilitate într-o lume a risipirii și provizoratului. A fost unul

dintre cei mai iubiți profesori ai facultății, decan în două rînduri, membru permanent în Consiliu. A murit înaintea pensionării – deși, într-un sens, „profesorii mari nu ies la pensie” – și a fost înmormîntat cu meritate onoruri.

Într-o vreme în care generațiile mai tinere pun, parcă, tot mai puțin preț pe opera de cursă lungă alcătuită din studii compacte, profesorul scotea, cu o frecvență apreciabilă, cărți solide și, deloc paradoxal, de succes, inteligent adaptate receptorii actuale: *Recitind literatura română veche* (3 vol., 1994-2001), *Noi despre ceilalți. Fals tratat de imagologie* (1999), *O istorie a blestemului* (2001), *Voievodul dincolo de sala tronului* (2003), *Văduvele sau despre istorie la feminin* (2008). Va mai trece, probabil, multă vreme pînă cînd se vor ivi printre noi universitari de asemenea erudiție, anvergură creatoare și generozitate constructivă precum Dan Horia Mazilu și alți colegi de generație ai domniei sale. E însă de datoria noastră să ne raportăm, permanent, la modelele și la standardele lor in-telectuale.

Rămăs bun, domnule Profesor. Deja vă simțim lipsa.

Sibiu – viața de după

Cum ar putea fi caracterizată viața culturală a Sibiului în 2008 față de 2007? Dacă anul Capitalei Culturale Europene a fost un an al producției record, să fie acesta unul al exportului? Teatrul Național „Radu Stanca” a avut o vară densă: turnee internaționale, premii. Și Astra Film Fest s-a plimbat prin lume. Ce i se promite însă publicului sibian acasă? Festivalul Teatrelor Europene n-a trăit decît o toamnă, în 2007, iar festivalul de film documentar sare peste 2008. Și totuși...

Veronica D. Niculescu

M-am dus la întîlnirea cu directorul teatrului sibian, Constantin Chiriac (foto stînga), știind că vara fusese darnică peste hotare. Mi-era însă dor de spectacole, de premiere, iar dinsul știa asta prea bine, căci m-a primit rîzînd, cu asul în mîncă; timp de două ore, a dezvăluit surpriză după surpriză.

„Am avut o strategie bine

gîndită și întotdeauna o gîndesc cu mulți ani înainte, nu de azi pe mîine. Evident că 2005 și 2006 i-am gîndit ca ani pregătitori. Să ne amintim că în 2006 am fost structura care a ras cele mai multe finanțări de la Ministerul Culturii, 25 de milioane de lei. Pentru Andrei Șerban, pentru Andryi Zholdak, pentru *Trilogia evreiască*, pentru *Faust*, au fost șapte-opt proiecte, era normal să pregătim 2007. E firesc acum, în condițiile în care am 38 de spectacole în repertoriu, să le arăt, pentru că ele nu sînt văzute. *Lulu* sau *Astăzi nu se fumează* s-au jucat numai în festival. Sînt și alte spectacole ca pentru le-am jucat foarte rar. E nedrept ca publicul sibian să nu se bucure de toate aceste creații”, spune Constantin Chiriac.

Trecut: exportul și recunoașterea

Succesul pe care *Faust* l-a avut la Festivalul Goethe de la Frankfurt este văzut de directorul teatrului sibian ca o recunoaștere care demonstrează și erorile de jurizare de la București: „A fost o mare nedreptate și o mare inabilitate la nivel național, să nu dai marele premiu la *Faust*. Pentru că acum toate lucrurile astea se întorc împotriva lor: *Faust* a putut să plece la Frankfurt și să aibă un impact incredibil”. Spectatorii germani, reținuți de felul lor, s-au manifestat zgometos: „A fost un moment de magie, spectatorii au tropăit și au ovacionat, și au fluierat, și

au strigat bravo. A fost năucitor...”, spune Constantin Chiriac. „Au fost nenumărați oameni care au spus că este cel mai frumos spectacol pe care l-au văzut vreodată”, afirmă directorul teatrului, mărțurînd și că s-a temut de prezența numeroasă a românilor. „Mă temeam pentru că, așa cum ni s-a întîmplat de exemplu în Israel, percepția este puțin deformată. Pentru că ei vin cu o nostalgie și o nevoie de comunicare, cu o reacție, da, emoțională, cîng lacrimi... Deformează percepția, nu mai e bucuria estetică, nu te bucuri numai la marea dimensiune a spectacolului, ci te-apucă și sentimentul acela național... În același timp, au fost oameni din domeniu, m-am trezit cu Dinu Ianculescu, cu tot felul de oameni importanți.... A fost public german, care a apreciat enorm. Ce a fost extraordinar, și abia acolo s-a înțeles, a fost și faptul că Ilie Gheorghe face una dintre cele mai mari creații pe care le-a făcut vreodată, că face un *Faust* absolut excepțional. Nouăzeci la sută din cronicile din România bat monedă numai pe Ofelia, pe cînd toți acolo au spus ce fabuloasă este relația *Faust-Mefisto*.”

Faust se va juca în 2009 la Festivalul Internațional de Teatrul de la Edinburgh. Jonathan Mills, directorul acestui festival, l-a însoțit pe Constantin Chiriac la Frankfurt și a propus 12 reprezentații la Edinburgh. „E un lucru incredibil pentru teatrul românesc. E cel mai mare festival al lumii. Probabil că e cel mai important premiu și probabil un fel de „războinare” pe inabilitatea celor care n-au înțeles că o astfel de creație nu se face decît o dată la 20 de ani...”, spune Chiriac.

Tot în vara aceasta, la Merida, în Spania, din cinci premii trei au fost primite de teatrul din Sibiu. „Urmare a acestui turneu, anul viitor vom face acolo o coproducție, în care va fi prezent teatrul sibian și teatrul din Esch, din Luxemburg. Va veni Charles Muller (directorul teatrului din Esch – n.r.) în octombrie

aici, va prelua decorul de la *Metamorfozele*, iar anul viitor vom face această coproducție aici, în cadrul festivalului, și apoi într-un cadru cu 15.000 de locuri, într-un amfiteatru roman, la Merida”, anunță Chiriac. De asemenea, *Faust* e invitat la Berlin, și Moscova dorește să invite *Faust*, *Lulu* se va juca la Luxemburg anul viitor, iar *Așteptîndu-l pe Godot* în Japonia.

Fonduri înjumătățite

În fața succeselor internaționale, pare firească întrebarea dacă nu există și un revers al medaliei: se pleacă mult în turnee, se câștigă premii internaționale, dar nu se va simți acasă un gol? Constantin Chiriac explică – plecările au loc mai ales în perioada vacanțelor: „E opțiunea actorilor să joace și în același timp să vadă lumea, intrînd pe poarta din față. Sînt ovaționați peste tot. Dincolo de asta, eu știu să negociez, toți actorii mei câștigă. E o sursă de câștig. În același timp, știu să negociez în așa fel încît să nu afectez bugetul teatrului. Niciodată nu am luat un leu din bugetul teatrului ca să plec în turnee.”

În tot acest timp, la Sibiu s-a pregătit noua stagiune: în fiecare săptămînă patru-cinci spectacole. Din păcate, Festivalul Teatrelor Europene, care a adus elite în 2007 – Lev Dodin, Henrietta Yanovskaya –, nu se mai ține anul acesta. „E o perioadă foarte încărcată. A trebuit să drămuiesc fiecare invitație. De asemenea, avem foarte multe spectacole, trebuie să le aduc la viață. În același timp, nu am destule resurse financiare”, mărturisește Chiriac.

În 2007, teatrul sibian a fost susținut de Ministerul Culturii și de Consiliul Local: „Anul trecut am avut 15 milioane de lei alocați, anul ăsta am 8, e o diferență mare. Avem suficiente spectacole ca să susținem această stagiune de toamnă, ca să le prezentăm sibiienilor.

Obiecte zburătăcite neidentificate

Românii au descoperit călătoriile în timp. Recent, o parte a lumii a fost isterizată de experimentele prin care mințile strălucite ale fizicii voiau să ciocnească particule la viteza luminii, sub granița dintre Elveția și Franța. Ce nu știa acești vinători de bosoni, care probabil își construiseră și harpoane cu superglue întru țintuirea lor în structurile complicate ale protonilor, era că, undeva, mai în Estul Europei, niște români trăgeau roadele altor experimente.

Americanii fuseseră mult mai imprudenți: lumea a chibățit despre

„experimentul Philadelphia”, care, s-a zis, trimisese la plimbare forțată, în bucla timpului, o navă de război și o droaie de cetățeni îmbrăcați ostășește.

Se pare că românii au reușit să se arunce în hăul istoriei mult mai discret: altfel, nu se explică neam cum de s-au ivit, ca din neant, cîteva „artefacte” despre-a căror existență nu știa nimeni pînă la momentul apariției lor surprinzătoare.

A fost, mai întîi, filmulețul cu Victor Pițurcă, selecționerul naționalei de fotbal, jucînd la cazino.

„Marea dezvăluire” a apărut brusc, ca Schwarzenegger în *Terminator*.

Nu din viitor, ci din trecut. A apărut, pură coincidență, bineînțeles!, exact atunci cînd scandalurile dintre ligi, mitici și gigici se manifestau ca o armă cu ultrasunete îndreptată-nspre public. S-a zis, atunci, că Pițurcă trișa la jocuri de noroc.

A urmat, săptămîna trecută, o altă mare capodoperă, filmată cu camera ascunsă: o cucoană și-un domn surprinși în ipostaze de actori porno, într-o mașină; despre ea s-a

spus c-ar fi nu știu care figură relativ importantă din Partidul Social Democrat. Înțeleg că șirul obiectelor zburătoare neidentificate nu se va opri aici: un cotidian de largă respirație cu usturoi anunță, zilele astea, o nouă casetă, filmată cu nu știu ce mare vedetă, aflată, evident, în ipostaze indecente. Vor urma și altele, la fel cum, dacă vă mai amintiți, s-a ivit pe ecranele patriei și-aceea casetă cu foștii miniștri Reșeș și Mureșan.

Aș fi curios să aflu unde e acest laborator secret, în care cîțiva concetățeni de-ai noștri reușesc să sfideze

LA LOC teleCOMANDA

Alex SAVITESCU

legile fizicii clasice și să-ntoarcă timpul cu fundul în sus, trimițînd obiecte-n viitor. Șefii lor ar putea fi angajați, cu siguranță, în staff-urile emisiunilor de tip „Big Brother”.

Cine știe ce mai fac dîșii pe-acolo: mîine, poimîine, o s-aflăm de la acești domni cum au desăvîrșit ei experimentul CERN: c-au reușit să ciocnească protoni de brînză cu protoni de făină, obținînd poale-n brîu care circula, orbește, cu viteza luminii.

E clar că ne subestimăm mult ca nație, dacă am descoperit călătoriile în timp. Poate că, pe undeva, vorba aia, ajunsă zicală, „sîntem mult în urma Occidentului”, are valoarea ei de adevăr.

N-om fi noi sincronizați la civilizația vestică, dar, cu siguranță, nimeni nu ne poate demonstra că nu ne purtăm ca-n Vestul Sălbatic.

De unde cîțiva au sărit în timp, drept în era noastră!

Capitala Culturală

Silviu Purcărete, Andrii Zholdak, Gavriil Pinte, George Banu și Jonathan Mills își leagă numele în continuare de Sibiu cultural

Sincer să fiu, mi-e greu, așa fi vrut să am măcar încă două trei spectacole...”

Viitor: Purcărete și Visul fetelor

Proiecte noi sînt însă numeroase: „La final de octombrie vine Claire Dancoise, una dintre marile regizoare ale Franței, împreună cu Matei Vișniec, care scrie un text special pentru Sibiu. Va fi un spectacol care se va duce mult în zona măștii, a mobilității corporale, se va juca atît în română, cît și în franceză, cu o posibilă participare la Festivalul de la Avignon. Tot în octombrie vine Charles Muller de la Luxemburg, pentru o colaborare de

cel puțin zece ani. Un prim pas este montarea piesei *Sfîrșit de partidă*, aici. Tot în octombrie, vine Andrii Zholdak împreună cu Dragoș Buhagiar – vor face un proiect după *Prințesa Turandot*”, anunță Chiriac.

Un alt proiect mult așteptat este al regiizorului Gavriil Pinte, din seria începută cu *Un tramvai numit Popescu*. Un spectacol bazat de această dată pe scrierile lui Andrei Codrescu. Iar Silviu Purcărete pregătește *Visul fetelor*. „Le-a cerut tuturor acțiților și studenților să îi trimită o povestire, cu un eveniment care a însemnat ceva în viața lor: o întâlnire cu o buburuză, sau cu un băiat, sau cu o carte...”.

Șirul noutăților sibiene nu se oprește aici: din 2009 se va deschide un master european de regie. Printre cei care ar urma să susțină cursuri la Sibiu se numără Jonathan Mills, George Banu, Noel Witts și Silviu Purcărete, după cum a declarat Constantin Chiriac, în exclusivitate pentru „Suplimentul de cultură”.

Rămîne o problemă: cea a clădirii teatrului – activitatea a crescut enorm, spațiul a rămas același. Constantin Chiriac are promisiuni și de la primărie, și de la Ministerul Culturii – construcția ar putea începe în 2010, însă se ținește mai sus decît spre o simplă clădire; se doarește un complex cu săli de spectacole, de conferințe, de expoziție, restaurant.

ASTRA FILM FEST ÎN SIBERIA:

„Filmele despre era comunistă, făcute pentru gustul occidental, au fost refuzate”

Și Astra Film Fest (AFF) pare să urmeze un traseu asemănător cu al teatrului: turnee internaționale, însă fără festival în această toamnă la Sibiu. Desfășurat în mod obișnuit o dată la doi ani, festivalul a avut în 2007 o ediție specială. Peste 2008 se va sări însă, astfel că întâlnirea cu filmul documentar va avea loc abia în 2009.

AFF a mers la Festivalul „Meetings in Siberia”, de la Novosibirsk (4-8 septembrie), cu documentare despre România. Evenimentul a făcut parte din proiectul „Astra Film descoperă România!”, care a mai cuprins deplasări la Cracovia, Paris și Torino.

„Selecția de filme de la Novosibirsk a fost făcută de partenerii noștri din Rusia. În primul rînd, ei puteau să aleagă din relativ puținele filme documentare românești care s-au făcut despre România în ultimii 15 ani. Este interesant de remarcat că filmele despre era comunistă românească, făcute pentru gustul occidental, au fost refuzate, nu au fost selecționate. În primul rînd fiindcă blamarea comunismului în Rusia are altă conotație”, explică Dumitru Budrala, directorul AFF.

Selecția de filme a cuprins titluri precum *Marele jaf comunist* al lui Alexandru Solomon, *La drum și Blestemul ariciului*, de Dumitru Brudala, *Grațian* al lui Thomas Ciulei, *Azi am fost frumoasă jună*, de Alexandra Gulea.

Prezența sibiană a fost percepută în Siberia, spune Dumitru Budrala, „ca un program venit din Europa. Am avut un program bine organizat, împachetat în broșuri cu anunțuri, cu filmul despre Sibiu, Capitala Culturală Europeană, și cel al Astra Film Festival, cu documentarele românești, Fanfara 10 Prăjini, și Minisatul Sf Andrei, care au electrizat publicul rusesc.”

Literatura și politica

Are nevoie politica de serviciile literaților? Dezbateri pe marginea acestei întrebări mai întîlnim și astăzi, iar răspunsurile variază de la cele radical potrivnice la cele mai indulgente.

La 1 ianuarie 1908, pagina întîia a „Evenimentului de lași” dedica acestei teme un comentariu intitulat „Literatura și politica”. Autorul, pe care nu îl știm, invocă toate cele trei tipuri de opinii exprimate în legătură cu nevoia literaților de a intra în politică. La un pol se situează cei care consideră că „prin însuși temperamentul lor subiectiv și prin însăși ceea ce se înțelege prin chemarea lor, literații nu pot avea nici un punct comun cu politica,

căci sferile acestor două noțiuni nu pot avea nici măcar un punct de tangență”. La celălalt pol se află cei care consideră că, dimpotrivă, „prin însuși temperamentul lor nu strică nimic în cauză și că prin însăși chemarea lor literații pot și trebuie chiar să ia parte în chestiile politice întrucît sferile noțiunilor politice și literare nu numai că au puncte de tangență, dar sînt concentrice și că între cele două sfere acea a literaturii ar fi mai mică”. La mijloc, se situează „categoria electrică care le împacă pe cele dintîi două și lasă la voia individuală amestecul literaților în politică, după temperament, aptitudini și bunul plac, întrucît cîmpul

din care literatul trebuie să-și culegă roadele, nu poate fi limitat, fie acel cîmp chiar politic”. Ce s-ar înțelege de aici? Că literații ar trebui să se implice în politică pentru că politica este o bogată sursă de inspirație pentru literatură? Nimic mai adevărat că viața politică abundă în subiecte generoase, deși mie nu mi-ar plăcea să citesc un roman despre Miki Șpagă sau Gigi Becali. Articolul de la 1908 bate însă în altă parte, și anume în nesinceritatea literaților care își pun talentul în slujba politicii, cu alte cuvinte folosesc toată gama de metafore și epitete pentru a crea cununi de lauri unui anume partid politic. În concluzie, implicarea în politică presupune buna-credința a literatului, preciza autorul articolului din ziarul filo-conservator „Evenimentul”, care

se folosește de prilej pentru a-l încondeia pe istoricul literar Pompiliu Eliade.

Profesorul universitar „cu veleități de om de literă pînă la un punct justificate” s-ar încadra printre cei care „fac politică nesinceră și în literatură, punînd la dispoziția liberalilor talentul său literar”. Mă gîndesc acum că, dacă Pompiliu Eliade și-ar fi pus talentul în slujba Partidului Conservator, foarte probabil, nesinceritatea i-ar fi fost trecută cu vederea. Dar așa, nu e permis faptul că „nesinceritatea reală a simțirii face să-i scape de sub pană” domnului Eliad aluzii jignitoare la adresa conservatorilor, atunci cînd ridică în slăvi liberalii.

„Noi nu sîntem dintre acei care se coboară din cutare ori cutare, pentru simplul motiv că nu sîntem

DAMELE GAZETIERE

Emilia CHISCOPI

dintre acei ce se coboară, ci dintre acei ce se înalță”, scriese Pompiliu Eliade, făcînd trimitere la pretențiile originilor aristocratice ale moșierilor din politicienii conservatori ai epocii.

„Noi nu sîntem dintre acei care avem proprietăți ori tindem spre ele” deoarece „cîntăm cucerirea singurei și adevăratei proprietăți, proprietatea ideii. Sîntem proprietari de idei, nu de acare ori cîmpii întinse” – mai scrisese Eliad, aluzie la faptul că cei mai mari moșieri erau membri ai Partidului Conservator care își în-

cheiaseră forțat guvernarea cu un an înainte, în timpul mării răscoale.

Apreciînd efectele stilistice, gazetarul de la „Evenimentul” îi dă lui Pompiliu Eliade verdictul de „nesinceritate”, adresîndu-i la final un avertisment la fel de delicat sub aspect stilistic: „Să nu uite dl Eliad că și cîmpiile cugetării pot fi mîncate de lăcuste, ori bătute de secetă și brumă și că puțini sînt cultivatorii acestui cîmp ce se pot mîndri că culeg cu folos înmulțit ceea ce au semănat”. Perfect valabil și pentru „proprietarii ideilor” de azi.

Autocolonizare

Scoțînd în evidență contradicțiile metamorfozelor socio-politice și ale proceselor de prefacere identitară din România, care sînt valabile în general pentru așa-numitele țări în tranziție din fostul bloc sovietic, Dan Perjovschi a dezvoltat un concept artistic adecvat și un limbaj grafic redus, pentru a putea acționa cît mai rapid, cît mai eficient și cît mai independent cu putință.

Marius Babias

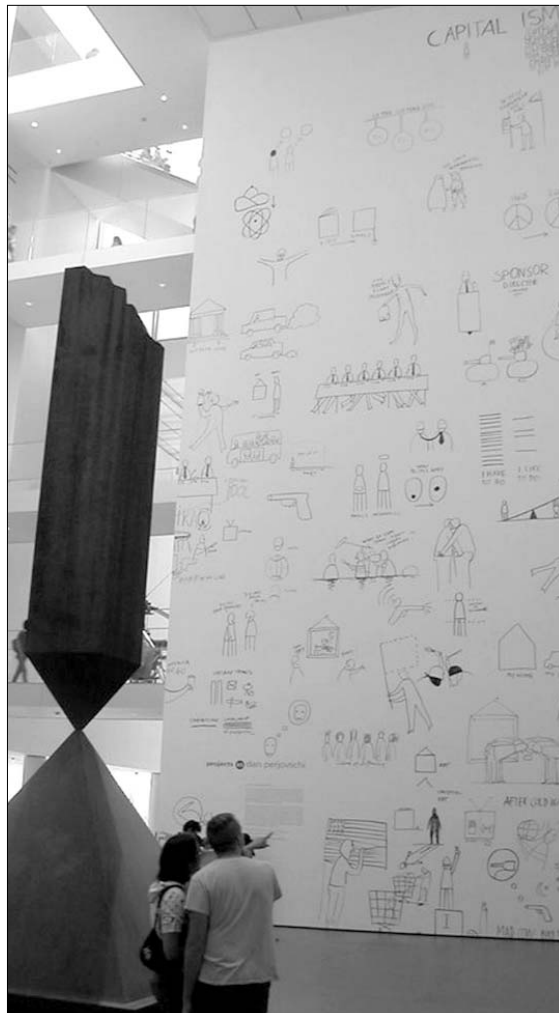
A devenit cunoscut la nivel internațional de către un public larg cu ocazia desenele sale, lufnd în stăpînire spațiul din pavilionul românesc de la Bienala de la Veneția, ediția 1999. A configurat podeaua pavilionului cu desene, mizgălituri și graffitiuri politice, care tematizau viața în post-comunism, ca și rolul artei în colonizarea atocuprinzătoare a Estului conform unor reprezentări axiologice și interese de profit ale Vestului. Desenele și caricaturile lui Perjovschi pun întrebări incoade afirmării postsocialiste a identității „europene”; în același timp, fac trimiteri în chip echivoc la interpretarea vestică a artei estice ca o artă vetustă la nivel istoric. Un dispozitiv cultural dominant în Vest pînă în zilele noastre privește „blocul estic” ca un spațiu închis în fața modernității, împiedicînd astfel prelucrarea de mult scadentă a istoriei europene comune, precum și recunoașterea reciprocă în calitate de parteneri egali într-o „Nouă Europă” pe cale de a se naște.

Autopercepție și autoconstrucție

Atenția de care se bucură și succesul re-purtat în Vest îi asigură lui Dan Perjovschi independența în propria țară – ajungem astfel la cel de-al doilea punct fix al practicii sale artistice, și anume confruntarea cu fenomenul autocolonizării, descris în 1999 de către filosoful bulgar Alexander Kiossev („Culturile care se autocolonizează introduc valori și modele civilizaționale externe, colonizîndu-și pline de zel propria autenticitate conform acestor pattern-uri străine”).

Pe scurt, autocolonizarea se referă la metamorfoza identitară a unor întregi regiuni și grupuri de oameni, care au ajuns în cîmpul de dominație a UE, dat fiind că după 1989 Uniunea Europeană pare a fi unica soluție alternativă istorică la comunism. Ar fi naiv să credem că procesul de extindere a UE către Est se bazează pe acceptare culturală și pe includerea culturilor est-europene. Interesul, în creșterea de câțiva ani, pentru arta și cultura Europei de Est urmează liniaritatea politicii și a banului – nu logica sferei culturale și în nici un caz pe cea a unei autonomii acceptate a artei.

Modul de funcționare a autocolonizării, care a fost deja descris de Edward W. Said în cartea sa *Orientalism* (1978), constă în actual autopercepție și autoconstrucție conform conceptelor Vestului, care în acest fel își asigură la nivel ideologic dominația asupra Estului (la fel cum a făcut secole de-a rîndul cu Orientul). Hegemonia occidentală se concretizează atunci cînd est-europeanul se percepe pe sine ca est-european și se constituie pe sine ca obiect al dominației vestice. Exact același lucru pare să se fi petrecut în Europa de Est după căderea Zidului – o identificare pozitivă cu discursul conceptual al „Balcanilor”, al „Europei de Sud-Est” etc. „Europenizarea” regiunilor acceptate în UE marchează punctul cel mai sensibil al transformării identitare – ca și cum est-europenii nu ar fi fost eu-

Dan Perjovschi a fost în 2007 artist invitat al celebrului Muzeu de Artă Modernă din New York

ropeni înaintea integrării în UE. În procesul ideologic de reconstrucție a Europei de Est, vechi valori culturale sînt înlocuite de altele noi, unele chiar opuse. Extincției comunismului și a naționalismului îi urmează acum ideologia europenismului, care este la rîndul ei un efect al proceselor reale de transformare economică și politică. Arta și cultura nu doar că reproduc aceste procese, ci, mai mult, contribuie în mod activ la construirea noii ideologii a europenismului – intermediînd între Est și Vest –, după ce în mod corespunzător ambele părți generează valori culturale și pun la dispoziție înveșturi identitare.

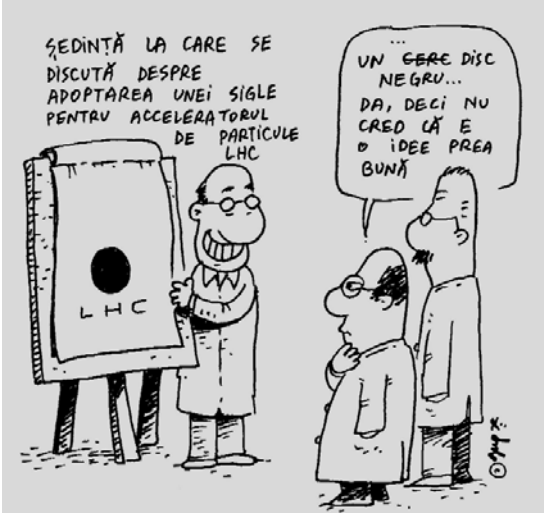
În practica sa grafică, Dan Perjovschi a găsit o metodă astfel încît să indice dilema autocolonizării și totodată să scoată la iveală și să demaște cu puține linii dispozitivul europenismului din spatele extinderii către est a UE. Desenele sale, care alternează cu virtuozitate între caricatură, cartoon și graffiti, instruiesc privirea în vederea descoperirii legăturii complexe dintre viața cotidiană, agenda politică și autodefinirea culturală; fără a reproduce resentimente antioccidentale

și antimoderniste (la modă în anumite părți ale elitelor culturale din Europa de Est), ele tematizează într-un mod mergînd de la ironic la sarcastic autoconstrucția conform unor concepte și dispozitive occidentale.

Contribuția sa pentru expoziția *In den Schluchten des Balkan* (în prăpăstiile Balcanilor) de la Kunsthalle Fridericianum din Kassel (2003) a reprezentat-o ștergerea tatajului de pe biceps, cu înscrisul „Romania”. Și-l făcuse cu zece ani înainte la un festival românesc de performance, în fața publicului – într-un moment cînd începeau transformarea economică a Europei de Est și, odată cu ea, autocolonizarea culturală. Atunci, Dan Perjovschi a vrut să facă evident procesul de transformare a identității prin afirmarea atribuiri culturale „român” și „est-european”; prin îndepărtarea tatajului, el articula-ză astăzi nevoia eliberării de modele identitare vestice, care literalmente s-au înscris în corpul său.

Traducere din limba germană de Cristian Cercel

SUPLIMENTUL LUI JUP

Radio România Cultural

prezintă

Espresso

cu Ioan Budura și Radu Croitoru
de luni până vineri de la 7.15

cultural.srr.ro

Muzica și politica

Cred că Urma e o prezență muzicală incomodă: muzica lor face sensibilă diferența dintre autentic și copie, dintre atitudine și lipsă de atitudine. Nimeni nu are de gând să elimine din showbiz-ul autohton numărul alarmant de destine confiscate de patologia ridicolului: e ca și cum ai încerca în prezent să elimini din politica românilor inevitabila osatură postcomunistă.

Mihai Tropa

Muzica și politica? Da, le văd strâns legate, prin puternice curente subterane. Dovada: a existat cîndva o politică explicită, care interzicea prezența „curentelor decedente din muzica occidentală” în spațiul purificat prin „cultura socialistă”. Dacă ascultai jazz, era preferabil să nu te-ndepărtezi de *mainstream*, să nu ajungi în zonele de tenebre și aurore surprinzătoare ale avangardei. Dacă ascultai pop, Tom Jones era aseptici, deci agreat și la serile de întruniri tovarășești, însă Jimi Hendrix crea deja serioase probleme ideologice. De ce? Pentru că una e să ai de-a face cu o muzică *exterioră*, fie ea și profesionistă, dar încheiată facil și încremenită în forma ei, ca atare meru utilizabilă drept ingredient chiar și-n împrejurări imunde, și cu totul altceva e să te-nțelnești cu tine însuși, plin de întrebări și doruri, așa cum îți se poate întâmpla doar în fața artei autentice.

A doua ipostază te pune în situații noi, incontrollabile: te cunoști pe tine mai îndeaproape, te *interiozezi*, or, asta nu e oricînd la îndemîna oricui, ba mai prezintă și riscuri considerabile pentru ceilalți: oare ce vei găsi înăuntru? Dacă dai cumva de propriile tale forțe de devenire individuală, și arunci cit colo, chiuind, toate cîrjele, protezele și bandajele cu care te obișnuiseși pînă atunci? Din om cuminte și așezat, care se mai distrează și el din cînd în cînd – asta pentru că știe să prețuiască cum se cu-

vine împărțirea înțeleaptă dintre muncă și distracție – ajungi un ins imprezvizibil, care are ceasul lui interior, și are pe ceasul acela doar timp liber. Paradox: în tot acest timp liber, imens cît o mică eternitate, lucrezi neconștient la proiectul prezent, aruncînd în rîstimpuri cite o privire la proiectele viitoare. Sigur, pînă-nveți cu adevărat să te și hrănești cu ceea ce ascuți, privești și citești sînt necesare multe înțîniri cu arta autentică. Important e să nu ratezi niciuna.

Asta a reușit Urma pînă acum, să ne pună față-n față cu o muzică serioasă, pe care o poți asculta cu ușurință. Concentrare fără efort, forță fără înversunare, profunzime fără emfază: cred că așa începe arta, or, acesta pare a fi un drum lung. Rămîne de văzut dacă starea de spirit declanșată de muzica lor va produce rezonanță și la alți artiști români.

Faptul că sînt acum în standby e firesc

De cite ori m-a vizitat pînă acum, Mani Gutu a își petrecea timpul sau ascultînd, sau făcînd muzică, și sînt deja citiva ani buni de la prima lui vizită. Cînd a venit la mine cu Dan Byron – chiar și de-atunci a trecut ceva vreme –, au cîntat împreună într-una din zile cam zece ore, cu două chitare care se auzeau ca una singură, mai complexă. N-am avut nici un moment impresia că se-nțimpla ceva neobișnuit, erau doar doi profesioniști care explorau discret, fără stridență,

niște instrumente noi. O vizită într-un magazin de instrumente muzicale dura cît un botez, iar prețurile astronomice plătite pentru calitatea de care aveau nevoie nu se comentau, cu toate că erau un sacrificiu evident. Aveau doar timp liber, în care munceau pe rupe.

Succesul trupei mi se pare așadar cel mai firesc lucru, faptul că sînt acum în *standby* e însă la fel de firesc; cînd te alimentezi din incandescență ai nevoie și de rîstimpuri de tăcere, asta și pentru că ai pătruns în adîncimea unor teritorii care au o componență morală. Altfel spus, începi să ai nevoie de timp, de altfel de timp, pe care doar tu mai poți să-l creezi, înțîi pentru tine, apoi pentru ceilalți, care vin să te asculte.

În fond, pariul pe care l-a pus *pop culture*, încă de pe vremea Beatles-ilor, e unul foarte ambițios. El cuprinde o înșingurare și un refuz în fața culturii muzicale de șlagăre oficiale și agreabile, propunînd însă și soluții, care converg spre trăirea autentică a energilor și destinelor personale.

Cultura pop caută adevărul neprevăzut în strategii, cochetează cu o anarhie luminată, lipsită de violențe și emfaze, sugerează posibilitatea unei revoluții interioare, fără învinși și învingători, dar cu un produs evident în planul conștienței: eliberarea din coșmarurile asumate forțat, deschiderea spre ceilalți și ceilalți, totul sub auspiciile unei imagini de viață care debordează de fantezie, umor și originalitate. Măsura și modul în care numele autentic valoroase ale acesteia culturi se lasă atrase în jocul unor perversi al comercializării hotărâsc și durabilitatea în timp a valorilor create.

Altfel spus, barzii actuali nu au o existență fundamental diferită de barzii vremurilor trecute: e suficient să nu aspire la poziția de mega-bard național, politic și universal; în felul acesta acordă propriilor cîntece cultura de a supraviețui în timp autorilor. Cred că nu s-a schimbat nimic, poate felul în care simțim dimensiunea

foamei s-o fi schimbat, dar și asta aduce cu sine deja destul de mult haos.

Efectul Urma nu se poate măsura

Urma nu pare să se fi dedulcit la zaharicalele corozive ale megalomaniei, ci mai degrabă a apărut drept un proiect artistic care vine din imediat pentru imediat, fără să uite că sub poșghita subțire pe care pășim zilnic se subîntind universuri. Am avut șansa să văd fani Urma pe viu, la un concert în Clujul meu natal. Oamenii aceia tineri erau foarte serioși în modul lor de a asculta trupa preferată, practicau așadar o distracție paradoxal serioasă, competentă, aproape ritualică. Cele peste două ore de recital au părut să dureze în timpul sufletesc al celor prezenți abia o jumătate de ceas, o jumătate de ceas vie și irepetabilă. Nu știu dacă există termenul de veselie responsabilă, dar asta era atmosfera creată acolo, și e firesc pentru oameni cu talent să poată crea atmosfere noi, încă netrăite pînă atunci. Probabil că efectul Urma nu se poate măsura și fiindcă are de-a face cu zonele imponderabile ale capacității de trăire a fiecăruia. Cred că un recital de-al lor poate entuziasma indiferent de locul și contextul desfășurării acestuia, asta și pentru că atunci cînd încep să cînte, lucrurile din jur încep să se schimbe.

La densitatea și valoarea materialului de pe cele trei albume, Urma își poate permite să revină oricînd, cu turnee și concerte de succes. Muzica lor nu s-a epuizat, și nici nu a fost auzită de toți cei care ar vrea s-o audă. Îmi imaginez un festival de muzică *indie*, plină de o inventivitate nouă, cu o sensibilitate recîștigată pentru melodie, indiferent de genul abordat. Îi văd cîntînd alături de Jaga Jazzist din Norvegia, José James din New York sau Soil & „Pimp” Sessions din Tokyo, ca să numesc doar trei din posibilitil lor confrăți. În fond, globalizarea va dura doar o zi, pînă ne dăm seama despre ce-i vorba. Am început să visez.

ARTISTUL ASOCIAT

Săptămîna 1 – Interviu

Săptămîna 2 – Text de autor

Săptămîna 3 – Ascultătorii despre...

Săptămîna 4 – Prietenii despre...

septembrie –
URMA

„Suplimentul de cultură” a lansat campania „Artistul asociat”. Timp de o lună, un artist selectat de echipa revistei va fi promovat în paginile publicației.

» AUGUST: Artistul vizual MATEI BEJENARU. El nu expune, el propune. Matei Bejenaru face critică socială în detrimentul capitalizării opereii. A inventat o instituție, Bienala „Periferic”. E post-estic și interdisciplinar. Matei Bejenaru e inventatorul de identități sociale. Matei Bejenaru e o excepție. Coordonatorul lunii: Constantin Vică.

VLAICU GOLCEA

„Am ascultat și reascultat *Trend off* cu mare plăcere – uitînd că artiștii sînt români, că îl cunosc pe Mani din curtea de la Green Hours, am ascultat cu aceeași plăcere cu care ascuți o muzică ce îți spune de fiecare dată un pic mai mult... Aș putea scrie multe despre album, dar cel mai important lucru pe care l-aș putea spune este că *Trend off* este făcut cu RESPECT pentru MUZICĂ”.

the lyrics man!

florin piersic jr.

faza e că nu prea-nțelegi versurile. am avut boala asta de mic. aveam vreo paispe ani și-am ieșit în fața blocului. și era un tip acolo. un tip de douășcinci de ani. mai teribilist așa. avea walk-man. și stătea și poate fuma o țigară. și face ia ascultă aici. și-mi pasează căștile. și io ascult. era **the pros and cons of hitchhiking**. disperarea lui roger waters cu chitara lui clapton și cu bagheta magică a lui michael kamen și cu intervențiile demente ale saxului lui david sanborn pe **go fishing** și ca să n-o lungesc pe casetă aia amarită era o armată de greuceni. așa că-ți imaginezi că dezvirginarea mea a semănat cu cea a puberului plin de coșuri care se trezește într-un harem plin de gagică din **penthouse**. și evident că m-a luat rău flama și-am început să caut cu luminarea pink floyd și peter gabriel și-așa mai departe. asta a fost începutul. dar the point is că în scurtă vreme am cunoscut un cool guy

care avea discul de vinil. mă refer la **the pros and cons**. iar pe spate erau scrise versurile. toate. și la ora aia în afară de **i am a pilot și i pilot a big plane** io nu prea știam cu ce se mîncă engleza. așa că am muncit ca un chinez obsedat și le-am caligrafiat literă cu literă la marele fix (nu existau xeroxuri frate). dar uite că o lungesc și tu o să zici **what's the fucking point man**. imediat. un om care a trecut prin asta înțelege ce spun. dezvoltă rapid o manie. trebuie să ai versurile. trebuie să le ai în față atunci cînd ascuți albumu. e vital. ca să prinzi toate șmecheriile și toate nuanțele pe care-a vrut artistu să le transmită. și finally. **the point is** că. la **urma** n-am simțit nevoia asta. și n-are legătură cu virsta de-acum sau de-atunci fiindcă de boala cu copiatul versurilor nu scapi ușor. pot să fie scrise de mină sau xeroxate sau scanate sau luate cu copy-paste din net. n-are-a face. versurile trebuie să fie acolo. excepția care confirmă regula e că ascult **urma** și nu-mi trebuie nici pix și nici hirtie. n-am chef să scriu sau să citesc sau să mă bată cineva la cap. îmi închid și telefonul. mi-ajunge să mă las pe spate și să-mi iau gagică-n brațe. și-n rest îl las pe my nigga mani să le zică pe limba lui. aia inventată numai de el.

» OCTOMBRIE: MIHAI MIHALCEA nu are morga directorilor de instituții din România. Poartă blugi și nu folosește stereotipurile funcționarilor culturali. A reușit să facă din Centrul Național al Dansului, al cărui director este, un spațiu conectat la arta contemporană internațională. Coordonatorul lunii: Mihaela Michailov.

SIMON BROOK, BĂIATUL LUI PETER BROOK, I-A ȘCOLIT PE ÎNVĂȚĂCEII DE LA ATELIERUL ARISTOTELES DIN SIBIEL

Nu mi-am făcut încă un nume dacă ziaristiți mă mai întreabă de tata

E un om simpatic, amabil și plin de umor, lucru care se vede cu ochiul liber din interviul de mai jos și care-i face cinste. Crescut într-o familie de artiști (cu rădăcini rusești), Simon Brook nu putea să evadeze din mediul artistic. A studiat actoria, a montat o piesă de teatru, dar s-a consacrat filmului – documentar și de ficțiune. În această vară a venit în România pentru a participa ca trainer la *Aristoteles Workshop*, a treia ediție a atelierului de film documentar destinat tinerilor din Europa Centrală și de Est și organizat de Cristina Hoffman și Dan Nuțu la Sibiel, lângă Sibiu.

Interviu realizat de Iulia Blaga

Am văzut recent Generation 68. Mi-a plăcut mult, mai ales felul în care opuneți mișcările de stradă din Vest celor din Praga și viceversa. Toate imaginile par să alcătuiască o unică mare revoluție.

Unul dintre lucrurile pe care le-am observat în legătură cu sfârșitul anilor '60 în

general și cu anul 1968 în special este faptul că oamenii nu erau conștienți de ce se petrecea în alte țări. Despre războiul din Vietnam se știa peste tot, dar nu și faptul că avea loc o mișcare globală. De pildă, la sfârșitul lunii iunie, când am arătat filmul la American Film Institute din Washington DC, mulți oameni au fost uimiți să descopere ce se întâmpla în Franța la acea dată. În mod similar, francezii uită adesea (ori pur și simplu nu știu)

că s-au întâmplat multe lucruri și dincolo de baricadele din Quartier Latin.

Mi-a plăcut și felul în care ați montat materialul.

Mulțumesc! Intenția mea a fost să fac un film atrăgător pentru tânăra generație, dar care, în același timp, să respecte spiritul liber, creator al acelor vremuri. Împreună cu monteaza mea, Josie Miljevic, am vizionat sute și sute de ore de material de arhivă, încercând să punem totul la un loc astfel încât rezultatul să devină un omagiu adus energiei aceluia timp.

Vă simțiți rădăcinile rusești?

Da. Dar, deși cu siguranță nu mă consider un rus în sens modern, am un soi de nostalgie, un soi de sentiment al unei a-nume eredități. Poate pentru că îmi plac votca, Cehov și pot deveni uneori destul de romantic și de sentimental? (*Ride*). De fapt, m-am născut în Anglia, am crescut parțial în Franța și am avut norocul să călătoresc și să muncesc în întreaga lume. Sint incredibil de adaptabil și pot să mă simt ca acasă în Sibiel, la fel cum mă simt în Japonia sau în mijlocul Amazonului. Să vină asta de la rădăcinile mele rusești? Hmmmm...

Dar ați căutat aceste rădăcini?

Încă nu, dar am așa o fantezie că poate voi descoperi un văr rus foarte îndepărtat, care deține o mare moșie la țară... Iată, acum puteți vedea latura mea romantică. De fapt, acest văr e poate un criminal care conduce un club de noapte. Lucru care ar fi, probabil, și mai haios...

A fost greu să vă faceți propriul nume fiind fiul lui Peter Brook?

A fost dificil când am început, când aveam acea idee nefericită să devin actor. Dar, în același timp, Brook e un nume foarte comun în Anglia. Când eram mai tânăr aveam și mult mai mult păr în cap

decit acum, așa că nimeni n-a observat de fapt vreo asemănare între noi.

Dar semănați foarte bine!

Da!!! Recent am fost interviuat pentru un post francez de radio și jurnalistul m-a întrebat un lucru similar, felicitându-mă că am reușit să-mi fac propriul nume, ceea ce m-a făcut să spun că n-am reușit, din moment ce ziaristiți încă îmi pun întrebări legate de tata!

Mă întreb dacă Renoir (fiul) a avut toată viața lui aceeași problemă. Mi s-a spus că bunicul era foarte mândru și fie legat într-un mod destul de îndepărtat de Mark Rothko, familia de pe partea mamei fiind inrudită de departe și cu Pușkin!!! Acuma serios, mi-ar fi fost mult mai greu dacă m-aș fi hotărât să fac teatru. Chestia amuzantă cu America, de exemplu, e că majoritatea celor care lucrează în lumea filmului și a televiziunii n-au auzit de tatăl meu, iar când au auzit, îl confundă cu Peter Hall sau cu Peter Sellers. Mult mai mulți oameni m-au întrebat dacă nu sint cumva rudă cu Mel Brooks!

Tatăl dumneavoastră v-a ajutat în ceea ce ați făcut?

Tata m-a sprijinit și m-a încurajat în tot ce am făcut. Sintem o familie mică, intimă și iubitoare, și am reușit cumva să evităm toate conflictele cu care par să se confrunte numeroase familii artistice.

Îi cereți tatălui dumneavoastră sfaturi?

Sfaturi, da. De fapt, nu prea le-am ascultat când am fost mai tânăr.

Bănuiesc că n-ați dorit să vă pună pile...

Nu și nici nu cred că merge așa. Pilele te pot ajuta să intri undeva dar, dacă nu ești bun, nimeni n-are cum să te ajute. Realitatea este, așa cum se spune, că „mărul cade sub pom”. Crescând în acest mediu, cu toate influențele pe care le-am avut, am simțit în mod natural imboldul să vreau să fac filme. L-aș mai fi avut dacă aș fi fost fiul unui pescar din Brazilia? Cine știe, probabil că nu...

Cu ce amintiri ați rămas din copilăria dvs. petrecută în teatre?

Cu cea a unei mari plictiseli. Nimic nu e mai rău pentru un copil decit să trebuiască să asiste la repetiții. Dar când am mai crescut un pic, am înțeles cum e cu teatrul... Tatăl meu ne-a protejat pe mine și pe sora mea (n.r. – actrița Irina Brook) de întreaga „mentalitate a show business”-ului. Pe

de altă parte, primele mele amintiri sint minunate. În acel moment, tata începuse să facă cercetare și teatru experimental, așa că am călătorit când aveam 6 ani în Iran, în Africa în anul următor, după care am făcut un tur prin Statele Unite. Să traversezi Sahara într-un Land Rover la o vîrstă așa de fragedă, să ajungi în sate și să te joci cu copiii de pe-acolo îți oferă o experiență de viață imposibil de evaluat!

Vă amintiți cum îl percepeați pe tatăl dvs. când erați mic?

Ca pe un părinte foarte cald și foarte iubitor, deci nu eram cu nimic diferit de mulți copii. Deși descopăr cit de mulți sint cei care au relații disfuncționale cu părinții lor. Eu am avut foarte multă baftă...

De ce nu ați ales o carieră legată de teatru?

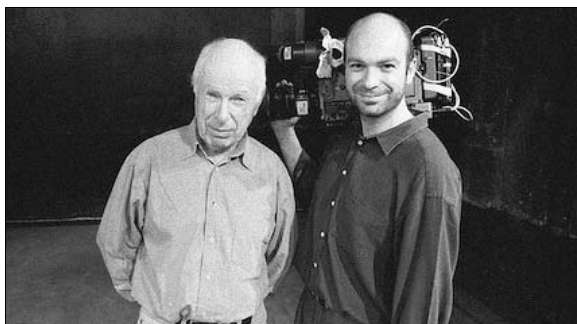
Pentru că iubesc mediul vizual. Pentru mine, filmul stringe la un loc experiența umană (lucrul cu actorii sau cu oamenii pe care-i întâlnești când faci un documentar), literatura, aventura, imaginea, muzica... și îți dă mult mai multe jucării cu care să te joci. E o experiență foarte diferită. Nici azi nu sint prea interesat să pun în scenă piese de teatru, dar mi-ar plăcea să montez o operă sau un muzical, pentru că și în acest caz așa avea la dispoziție mai multe unelte pentru a face ceva „spectacular”.

Ați montat totuși o singură piesă de teatru și ați studiat actoria, dar n-ați lucrat ca actor. Ați dorit poate să experimentați mai mult?

Nu, îmi place mai mult să lucrez decit să aștept... În industria de film, mereu aștepti ba un producător să te caute, ba un distribuitor să semneze contractul, ba un actor să se libereze, dar cel puțin poți lucra la mai multe proiecte în același timp. Ca actor, practic stai și aștepti să sune telefonul. Mama este o actriță minunată, dar chiar și azi se trezește uneori așteptînd cu lunile...!

Păreți deschis oricărei forme de expresie artistică. Ați lucrat cu Pina Bausch și Jim Jarmusch, ați făcut filme pe teme extrem de diferite, documentar sau ficțiune.

Da, cred că sint deschis, dar nu doar expresii artistice. Vreau tot timpul să văd lucruri sau să descopăr lucruri pe care nu le-am mai văzut. E ca și cu merul la restaurant – îmi doresc să încerc cit mai multe locuri posibile. Și mereu mă

Tată și fiu — fotografie realizată în timpul filmărilor la producția *Brook by Brook*

Imagini din filmul *Generation 68*

„N-am apucat să văd multe lucruri în Sibiu, dar ce am văzut a fost foarte frumos. Totul mi s-a părut atât de interesant, încît aș fi fost fericit să mai pot petrece cîteva săptămîni explorînd regiunea. Natura e aici una dintre cele mai frumoase pe care le-am văzut în întreaga lume, oamenii minunați, țuica delicioasă... Dar o să mă întorc acolo doar pentru o vacanță cit de curînd și, cine știe, poate voi găsi un subiect de film.”

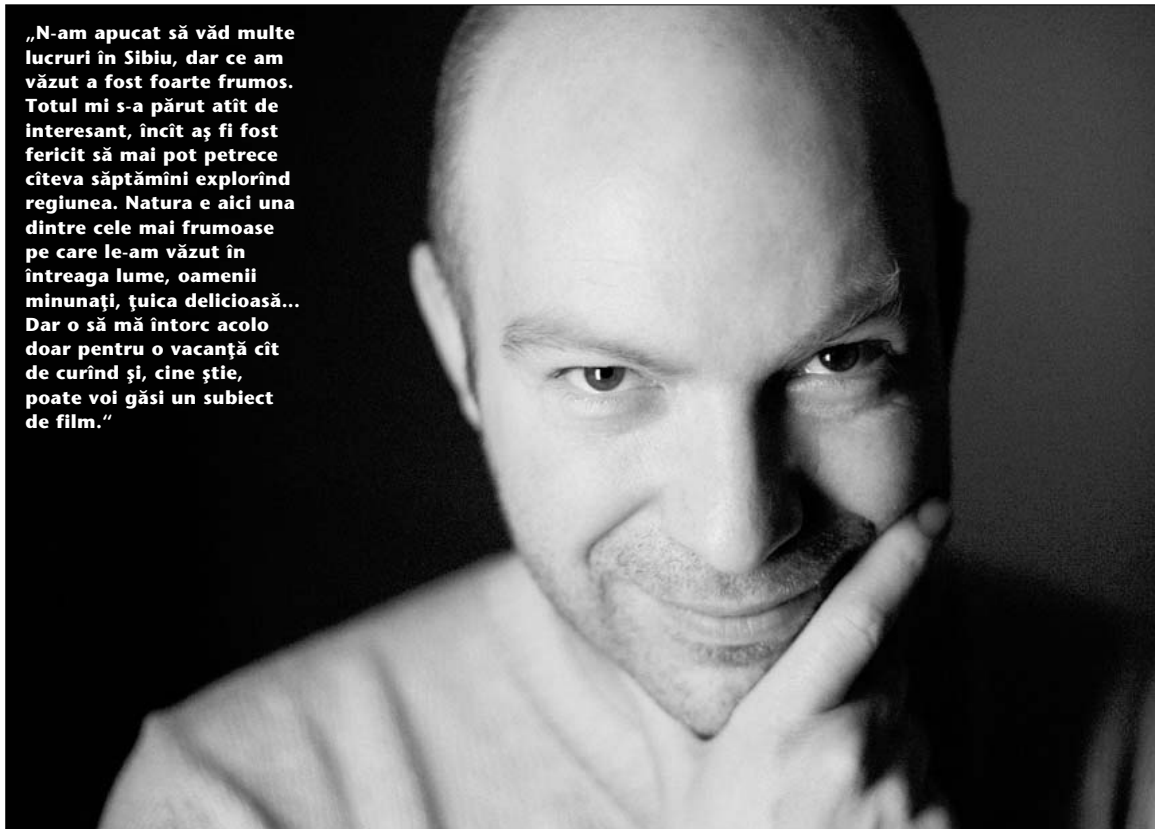

FOTO: Jessica Forde

PROFIL

Simon Brook s-a născut la Londra, tatăl său fiind marele regizor de teatru Peter Brook. A început să lucreze în Studiourile Pinewood încă de la vîrsta de 12 ani. După un stagiu de actorie, s-a mutat la Paris unde a fost company manager pentru turneele europene ale lui Dave Brubeck Quartet, Murray Louis Dance Company și Pina Bausch. În acest răstimp a montat o piesă de teatru, *PS Your Cat Is Dead*, și a organizat ateliere de actorie. Puțin mai tîrziu a trecut Oceanul și a lucrat în industria de film americană. S-a implicat în producția lui *Down By Law* de Jim Jarmusch, a făcut asistență de regie pentru Philip Kaufman (la *Insuportabila ușurătate a ființei*), Marek Kaniievka sau Zbigniew Rybczynsky. În 1988 a fost second unit director și producător asociat la *Religion, Inc*, în care juca Sandra Bullock. În calitate de consultant, a participat la proiecte precum *In the Soup* de Alexander Rockwell, cu Steve Buscemi și Jennifer Beals, film premiat la Sundance și Deauville.

Din 1991 realizează documentare și filme de ficțiune. A semnat, printre altele, 20 de scurtmetraje documentare despre copiii din Caucaz, un documentar despre fluviul Amazon pentru France 2, o docudramă despre tribul Karo din Etiopia pentru Canal Plus, precum și documentarul de lungmetraj *Brook by Brook*, produs de frații Dardenne. Pentru Canal Plus și Discovery a realizat *Adevărata legendă a Turnului Eiffel*, urmărit la prima difuzare pe France 3 de 5,6 milioane de telespectatori. Cel mai recent film al său este *Generation 68*, care conține interviuri cu Dennis Hopper, Vaclav Havel, Milos Forman ș.a. despre momentul 1968. Filmul a fost prezentat, printre altele, la festivalurile de la Salonic, AFI: Silverdocs, Chicago și Lisabona.

străduiesc să comand din cînd în cînd și ceva ce nu-mi place, pentru că e important să nu te păstrezi doar în marginea siguranței vechilor prietenii. Cît privește subiectele filmelor mele, întotdeauna am încercat să mă asigur că nu mă repet. Fac un lucru cît pot eu de bine, după care vreau să fac ceva complet diferit. Asta îi inebunește pe producătorii care vor să știe că pot cataloga oamenii, dar eu sînt foarte mîndru că filmele mele nu pot fi comparate unul cu celălalt, deși poți de regulă să observi că sînt făcute de mine. (*Ride*)

Ce ați învățat de la Pina Bausch?

Să lucrez cu Pina a fost foarte interesant, mai ales pentru felul în care ia în stăpînire lucrurile pe care dansatorii le aduc la repetiții. E un mod de a transforma, absorbi și reelibera experiențele celorlalți, și de a le folosi pentru a crea artă. Compania era un amestec foarte interesant de țări, culturi, limbi și stiluri. Un dansator hip-hop brazilian ajungea să lucreze cu o dansatoare olandeză educată după rigorele baletului clasic. Și Pinei îi place să meargă în locuri noi și să cunoască oameni noi, și se îndrăgostește de orașe și de culturi. Ne-am distrat bine de-a lungul anilor. Este extrem de sensibilă și, de asemenea, foarte haioasă.

Dave Brubeck?

Cu Dave Brubeck am avut o experiență fascinantă. Înainte să-l cunosc, îmi și imaginam cum o să stăm pînă tîrziu în cluburi afumate, bînd bourbon, dar nici vorbă de așa ceva. Era incredibil de profesionist

și, în același timp, era un bărbat extrem de drăguț și de elegant. Mi-a distrus o gramadă de fantezii romantice pe care le aveam despre gigantul jazzului. Dintotdeauna îi iubisem, în afară de Brubeck, pe Louis Armstrong, Bix Beiderbecke, Dizzy Gillespie, Paul Desmond etc., așa că era fascinant să ascult povești despre ei de la cineva care îi cunoștea atât de bine și din alte vremuri. Mi-a mai spus că putea să învețe pe oricine tot ce era de știut despre pian în două ore și că restul este doar practică. La acea vreme nu l-am luat în serios (mi-ar fi plăcut s-o fi făcut...), dar acum, că am început să mai înțeleg niște chestii despre regia de film, cred că pricep unde bătea.

Ce v-a atras la o docudramă despre Turnul Eiffel?

Iubesc Turnul Eiffel! Cînd eram mic și urmam școala primară în Franța, eram foarte bun la dictare. În fiecare semestru se organiza cîte un concurs, iar cîștigătorul primea un bilet la Turnul Eiffel sau un bilet pentru o plimbare cu vaporasul pe Sena. De obicei, eram cel mai bun din clasă (lucru care-i inebunea pe ceilalți, făcîndu-l pe profesor să le spună: „Nu vă e rușine că un englez e mai bun la franceză decît voi?”). Și așa ne luam toți la bătaie... Deci am vizitat Turnul Eiffel de multe ori cînd eram copil, și chiar și acum, cînd prietenii de-ai mei vin la Paris, încurajez pe toată lumea să urce în turn sau să facă o plimbare cu vaporasul pe Sena... Acum cîțiva ani m-am gîndit că ar fi interesant să fac un documentar de-

spre Turnul Eiffel. Ceva foarte clasic. Dar costurile erau prohibitive din cauza tuturor efectelor speciale. Însă, pe măsură ce tehnica a progresat, toate prețurile au scăzut, iar eu am reînceput să mă gîndesc la proiect. Și, într-o zi, un prieten producător m-a sunat întrebîndu-mă dacă vreau să fac o docudramă despre construirea Turnului Eiffel. A fost o pură coincidență, deci n-am scăpat ocazia. A fost, de asemenea, nemaipomenit pentru că totul a mers foarte repede. Doar un an de zile s-a scurs între prima întîlnire de la Canal Plus și predarea filmului. Și am bătut toate recordurile de audiență pentru acest gen de film în prime time. Chestie care e fantastică pentru ego, dar, mai important, îți dă un pic mai multă libertate pentru următorul proiect.

Cum ați ajuns la workshop-ul Aristoteles?

Auzisem de el acum un an și ceva, și părea un lucru minunat. Este o nevoie reală pentru acest gen de atelier, iar *Aristoteles* este singular. Cînd Cristina Hoffman și Dan Nuțu m-au contactat, m-am simțit foarte flatat și am făcut în așa fel încît să-mi rearanjez planurile pentru vară și să pot merge la Sibiel.

Sînteți satisfăcut acum de timpul petrecut la workshop?

Sînt foarte mulțumit, iar AW este în mod clar un mare succes. Calitatea elevilor a fost foarte bună și, chiar dacă e extrem de greu să faci un documentar într-un timp atât de scurt, entuziasmul și energia

lor au fost foarte hrîitoare. Nu trebuie să uităm că pentru majoritatea documentarelor ai nevoie de luni întregi...

Dacă ați fi mai tînăr v-ați înscrie la un asemenea atelier?

De fapt, chiar și azi mi-ar plăcea să particip! Mai am încă multe de învățat și atîtea lucruri de încercat. Asta îmi amintește de citatul meu favorit din Samuel Beckett: „Încearcă ceva, ratează. Încearcă din nou, ratează mai bine”. Sau ceva de genul asta... N-am apucat să văd multe lucruri în Sibiu, dar ce am văzut a fost foarte frumos. Totul mi s-a părut atât de interesant, încît aș fi fost fericit să mai pot petrece cîteva săptămîni explorînd regiunea. Natura e aici una dintre cele mai frumoase pe care le-am văzut în întreaga lume, oamenii minunați, țuica delicioasă... Dar o să mă întorc acolo doar pentru o vacanță cit de curînd și, cine știe, poate voi găsi un subiect de film.

Lucrați acum la un nou proiect sau mai călătoriți o perioadă?

Lucrez la două proiecte de film de ficțiune. Unul este un thriller despre o femeie psihiatru, iar al doilea o comedie romantică... și scriu de asemenea un al treilea scenariu, despre Tutankamon tîrîr. Vedeti, așadar, că și proiectele mele de ficțiune sînt foarte diferite unul de altul. Dar sînt incredibil de norocos că îmi cîștig existența făcînd ce îmi place, așa că, oricît de greu ar fi uneori, niciodată nu consider asta o muncă. Este viața mea!

FOTO: Jessica Forde

RADIO ROMANIA MUZICAL

prezintă

Noua colecție 2008-2009

Haute couture
clasic, jazz&more

Din 29 septembrie

Dintre noile produse :

Drivetime

luni-vineri, ora 18.10

Muzica – o biografie

duminica, ora 10

80 de ani de radiofonie muzicală românească

luni-vineri, ora 16.05

Midnight Blues

vinerea, ora 23.30

Geografii subiective

duminica, ora 17

Suplimentul
#CULTURĂOBSERVATOR
CULTURAL

SAPTE SERI

arhitectura

ROMPRES

PORT.RO

Radio
România
Muzicalse aude în FM (97,6 și 104,8)
pe satelit și live online
muzical.srr.roDe ce nu avem
capodopere? (II)

Tocmai am terminat de citit autobiografia lui George Steiner (excelent titlu pentru o autobiografie – *Errata*). Iată o frază din capitolul de încheiere al volumului: „Oricît de influente ar fi, deconstructivismul și postmodernismul nu reprezintă decît niște simptome, niște bule licăritoare de la suprafața unei mutații mult mai profunde. După cum am sugerat, modul nostru primar de percepere a morții, felul în care simțim scurgerea

timpului și imboldul clasic asociat – *de a face artă și poezie care să dăinuie, să se bucure de nemurire* (s.n.) – sînt puse astăzi sub un mare semn de întrebare, de importanță fundamentală”. Dacă nu m-aș fi ambalat în această activitate vag polemică, consider că rîndurile citate din Steiner constituie răspunsul cel mai bun pe care l-ar putea oferi cineva celor două eseuri scrise de criticul Paul Cernat.

Bogdan-Alexandru Stănescu

Trăim într-un secol în care se produce anual mai multă carte decît în toată istoria omenirii: e secolul în care mai bătrîna editură dă mîna cu instrumente recente de diseminare, cum ar fi Amazonul...

Actul lecturii e unul accelerat însă, dacă un critic literar (iar aici am o problemă cu cei ce proclamă sus și tare decesul acestuia, proclamație sintetizată prin deja celebre „nu se mai citește”, „numărul cititorilor a scăzut”) are minima curiozitate de a trece în revistă nu mai mult de zece bloguri dedicate cărții, va fi uimit de „cantitatea de lectură” a bloggerilor, de atenția pe care o acordă amănunțelor, de numărul comentariilor avizate. Și, de ce nu, de numărul comentariilor – majoritatea pozitive – dedicate literaturii moritice tinere. Asta ca să închid bucla și să revin la ideea finală a articolului meu de săptămîna trecută: cititorii par mai puțin „critici” la adresa lipsei de

„monumentalitate” (extrag aici, oarecum perfid, una dintre trăsăturile ce nu pot lipsi dintr-o capodoperă), la adresa lipsei marilor teme (vezi, pentru combaterea ideii, tot Steiner, mai sus), mai receptivi la produsul finit și, de ce nu, adecvat, pe care scriitorul tînar îl oferă. So, we have a happy customer...

Ce mă interesează însă e duelul de ton dintre „monumentalul” George Steiner și tînarul critic Paul Cernat. Parcă ar fi trebuit să se întimplă cu totul invers: Steiner constată cu precizie chirurgicală „o stare de fapt”, fără tînguie, fără imnuri închinată la mormîntul literaturii mari (da, Steiner, cel cu educația de tip clasic/clasicist, a cărei lipsă Paul Cernat o așază printre cauzele aflăte la originea „bubelor” literaturii române tinere), iar cel pe care l-ai vedea „captat” la *Zeitgeist* trage un semnal de alarmă ce ține de un registru publicistic deja binecunoscut nouă. Vă las să ghiciți. În atitudinea sa critică l-aș asocia unui Harold Bloom în cele mai rele zile ale sale.

Am așteptat o revenire a lui Paul Cernat, un eventual episod 3 al eseului său, în care să abordeze și poezia tinerilor (sau a fost exclusă, sărmana, din vila literaturii tinere?). Văd că, deocamdată, nu s-a întimplat. Ceea ce mă face să trag concluzia că:

1) Cu poezia stăm bine.

2) Poezia nu e literatură.

3) Paul Cernat consideră că nu se pricepe la poezie, drept care nu abordează subiectul.

Nici una dintre ipoteze nu mă satisfac și cred că sînt în asentimentul tuturor celor ce au reacționat pînă acum împotriva/în sprijinul eseurilor lui Paul Cernat.

Din „roialități”, un tînar
scriitor nu poate trăi

Paul Cernat aduce în discuție experiența jurizării într-un concurs de proză și nula finalitate a acesteia. Pot replica și prin faptul că, într-adevăr, după trei ani de jurizare a concursului de debut Cartea Românească (poezie) m-am obișnuit ca dintr-un teanc de 100 de manuscrise să găsesc cel mult trei publicabile. E acesta un fapt îngrijorător? Eu zic că nu. Cred că se scrie foarte mult, iar acesta e un prim pas pentru a construi. Se scrie

» Am așteptat o revenire a lui Paul Cernat, un eventual episod 3 al eseului său, în care să abordeze și poezia tinerilor (sau a fost exclusă, sărmana, din vila literaturii tinere?). Văd că, deocamdată, nu s-a întimplat.

<http://www.supliment.polirom.ro/>
Suplimentul
DE CULTURĂSaptaminal de opinii și
Editura Polirom în colab.EXCLUSIV ONLINE:
Știrile SDC

SEMNAL

Camilo José Cela, *Cristos versus Arizona*, traducere din limba spaniolă și note de Mona Tepeș, colecția „Biblioteca Polirom”, Editura Polirom, 312 pagini, 25,95 lei

Premiul Nobel pentru Literatură 1989!

Romanul *Cristos versus Arizona* este una din marile realizări ale lui Cela atît prin valoarea sa intrinsecă, cît și prin caracterul său experimental. Constituit dintr-o singură frază, în care naratorul relatează întîmplări din Vestul Salvatic, acesta descrie o atmosferă, o lume și o galerie de personaje absolut impresionante. Evenimentele descrise în carte se petrec în jurul orașului Tomistón (Tombstone) și ele sînt în mare parte reale – ca, de exemplu, bătălia de la O.K. Corral, la care au participat, printre alții, faimoșii Wyatt Earp și Doc Holliday. Asprimea limbajului utilizat de Cela corespunde durității lumii descrise în roman, o lume populată de emigranți săraci, ucigași, violatori, prostituate, oameni de toate rasele și categoriile sociale, ce luptă pentru supraviețuire. Peste întreg sirul de povești sordide și apăsătoare planează însă, reiterate permanent, speranța mîntuirii și o înțelegere omenască față de păcatele lumii.

Gabriela Melinescu, *Jurnal suedez IV (1997-2002)*, colecția „Ego-grafii”, Editura Polirom, 288 de pagini, 24,95 lei

„Jurnalul este mai puțin o cronică a inimii, cît o cronică a călătoriilor, a întîlnirilor și a încercării de a scrie într-o limbă străină. Jurnalul întîm poate consemna, cînd este cazul, doar țipetele sau tăcerile elocvente ale suferinței. Literatura dispăre, propozițiile varșă lacrimi adevărate... Jurnalul suedez a fost scris cu gîndul la destinatarul public. De aceea întîmismul lui este programat, menit să transmită un anumit mesaj cititorului. De aici vine, cred, caracterul livresc al discursului diaristic. Și abuzul de vise în pagină. Vise literare, vise magice, vise profetice, vise în serie, totdeauna simbolice și prestigioase pentru a putea sugera ceva profund despre dramele reale ale ființei. (Eugen Simion, *Cultura*) „O auto-ficțiune transparentă în orice discurs confesiv. În Jurnal suedez premeditarea artistică mi se pare evidentă. Una dintre marile reușite ale acestei cărți este fascinantul personaj feminin al naratoarei care știe să desprindă una de alta identități fluide, permanente inter-șanjabile: iată o fascinantă Lorelei, locuită de însuși Zeul suprem. Mîna poetului, a desenatorului îndrăgostit de suprarealism se vede lesne în acest portret, în care nu se mai poate discerne linia despărțitoare dintre fantezia literară și realitate.” (Gabriela Adămeșteanu, 22)

destul de mult în condițiile în care cei care scriu o fac seara, după o zi întreagă de arat pe ogoare lipsite de orice legătură cu cel tradițional arondat scriitorului. Aici trebuie să-l contrazic, din nou, pe Paul Cernat. Nu, nu cred că trebuie să înlăturăm ca neserioasă „scuza” condițiilor de viață ale tinerilor scriitori: una e să trăiești dintr-un tiraj de 200.000 de exemplare pe care statul le bagă pe gît cumpărătorului care își ia *Shogun*, alta e ca vreo 10 edituri să împartă un număr de circa 2-3.000 de cititori de literatură română. Ba chiar, în cazul unor scriitori, mi se pare miraculos chiar faptul că se încăpăținează să insiste într-o activitate ce-i răsplătește numai prin umilințe. Din „roiialități”, un tânăr scriitor nu poate trăi, cu atât mai puțin destul de bine încît să devină scriitor profesionist. Aici, cineva mi-ar putea atrage atenția asupra faptului că mă aflu în plină autocontrazicere: întîi spun că se citește, apoi pun sarcina tînarului scriitor român în seama faptului că nu se citește. Rectificare: se citește, însă nu se cumpără. Dacă s-ar cumpăra, treaba asta ar trebui pusă în seama aceluiași target ideal, numit public larg. La publicul larg nu ajungi decît dacă faci „compromisul” accesibilității (recte comercialul): poți s-o faci inteligent (inteligenta vine, în acest domeniu, din exercițiu, tocmai ceea ce ne lipsește), sau poți cădea în penibil. Faptul că nu pot asimila accesibilul penibil cu majoritatea numelor listate de Paul Cernat (T.O. Bobe, Răzvan Rădulescu, Lucian Dan Teodorovici, Florin Lăzărescu, Dan Lungu) nu-mi spune altceva decît că aceștia sînt *prea scriitori* pentru a face acest pas. Așadar, prea scriitori pentru a da lovitură de nivel comercial, prea puțin scriitori pentru a naște capodopere... alt paradox? Cred că partea numită „capodoperă” am lămurit-o deja.

Am dat și note mari, am și demolat

Consider că adevărata problemă, prin rîcoșeu, pe care o lansează eseurile lui Paul Cernat este critica de întîmpinare a ultimilor ani, sector în care am activat și eu, cel puțin în faza vieții mele numită „Lucașfărul”: adică 5 ani de cronică săptămînală. Îmi cunosc foarte bine păcatele și pot să jur că, intenționat sau nu, orice cronicar literar dă note mari. Atunci cînd nu demolează. Am dat și note mari, am și demolat. Cred că am lovit în general în statui și că am dat note mari scriitorilor tineri. Dar n-am făcut-o programatic: demonstrați-mi, vă rog, că ultimele trei romane semnate Nicolae Breban nu merită cartonașul roșu, iar că Leac, Gherman, Petre Barbu, Mălaicu-Hondrari, Khassiss sînt autori de nota 5 (da, intenționat plantez trei poezi ai, pentru că încă nu-mi pot explica absența poeziei din această polemică)... În plus, nu-mi amintesc vreo cronică de-a mea în care să nu-mi spun și nemulțumirile legate de autorul respectiv. Așadar, cum ar fi, de fapt, mai bine: să avem o critică intransigentă pînă la capăt, care să fluiera fault și să dicteze lovitura de la 11 metri împotriva unui autor aflat la primul său volum din cauza unor greșeli datorate faptului că nu și-a petrecut 15 ani într-o pivniță scriind și rescriind aceeași carte? De ce să nu dai notă mare pentru acele lucruri care îți certifica „potențialul” unui scriitor? Vă aduc exemplul lui McEwan, care nu vrea să audă de primele sale 2-3 volume. Istoria literaturii e plină de asemenea cazuri. Din păcate (sau din fericire), critica nu a avut un rol prea însemnat în evoluția acestor scriitori (mai importanți au fost publicul și membrii unor jurii de premii). În plus, dacă tot am pășit în peisajul literaturii universale contemporane, aș vrea să-i atrag atenția lui Paul Cernat și asupra

» **Una e să trăiești dintr-un tiraj de 200.000 de exemplare pe care statul le bagă pe gît cumpărătorului care își ia *Shogun*, alta e ca vreo 10 edituri să împartă un număr de circa 2-3.000 de cititori de literatură română. Ba chiar, în cazul unor scriitori, mi se pare miraculos chiar faptul că se încăpăținează să insiste într-o activitate ce-i răsplătește numai prin umilințe.**

situației deplorabile a capodoperei pe mapamond... nu mai scriu capodopere nici francezii, nici englezii, nici americanii și nici, asta-i culmea, rușii...

Și, în final, dacă vreți să plîngeți moartea literaturii mari, vă recomand cartea (netradusă încă) a celui mai important critic englez al momentului (James Wood – *How fiction works*), numai că plîngerea asta e făcută pe text. Nimic apocaliptic.

Pur și simplu o carte ce trece prin arta „fictiunii”, analizînd acele texte pur tehnice care descriu nu arta, ci știința de a scrie proză. O critică a textelor auto-critice. Minimalism, la naiba...

P.S.: Și un of personal: *Cum mi-am petrecut vacanța de vară* mi se pare orice altceva decît o extensie a poeziei lui T.O. Bobe.

P.P.S.: Apropo de „capodoperele” lui Llosa și de amănuntul numit meserie auxiliare ale scriitorilor, aș vrea să-i reamintesc lui Paul Cernat cuvintele redactorului-sef către naratorul *writer wannabee* din *Conversație la Catedrala* (înfinat mai bun decît *Războiul sfîrșitului lumii*): nu există meserie mai dăunătoare pentru un scriitor decît jurnalismul. Stai să vezi cum e să lucrezi în publicitate, iar seara să încerci a scrie un nou *Război și pace...*

» **La publicul larg nu ajungi decît dacă faci „compromisul” accesibilității (recte comercialul): poți s-o faci inteligent (inteligenta vine, în acest domeniu, din exercițiu, tocmai ceea ce ne lipsește), sau poți cădea în penibil.**

Azi am luat un Modafen

Vremuri noi, preocupări noi... De vreun an și jumătate, de cînd s-a întins și la noi epidemia blogurilor, descopăr în fiecare zi cîteva și deschid – tot cotidian – altele pe care le știu deja. Și aceasta fiindcă, dincolo de noutățile care apar și dispar cu repeziune, mă amuză felul în care unii blogger își pun poalele-n cap, aducînd în spațiul public tot ce au mai făcut ei pe-acasă. Un blogger proaspăt, care îmi e și prieten (e un tip extrem de inteligent), povestea deunăzi ce film de groază a văzut el la orele tîrzii ale nopții și cum, după aceea, auzea apa trecînd prin conducte. Altul,

diareic-digresiv, narează tot ce citește și tot ce i se întîmplă, descriind pe larg miile de chestii la care participă, laolaltă cu stările proprii: de la o banală întîlnire pe stradă la ultima lansare din tîrg, și de la guturaiul recent la varicela din copilărie. Un al treilea ne povestește, „literar”, nu numai ce face și simte el, ci și faptele și simțămîntele nevestei, orăcăieile copilului, opiniile vecinilor. Și așa mai departe.

Poate ar trebui să postezi și eu pe blogul personal cum m-am certat alaltăieri cu un vecin oligofren pentru un loc de parcare și cum mi-am mutat mașina nouă, de frică

să nu iasă noaptea să mi-o zgîrie. Sau cum mi-am luat, cînd am ieșit în oraș, un perechea de adidași maro, cam murdări, ci pantofii aceia cumpărați dintr-un magazin din Brașov, și care parcă se potriveau și mai bine cu pantalonii proaspăt spălați. Blugii sau pantalonii kaki? mă vor întreba comentatorii avizați, care vor fi aflat deja, din alte postări, ce se întîmplă în gospodăria bloggerului.

În fine, să nu uit să aduc la cunoștință lumii, prin Internetul ospitalier, că ieri m-a cam durut în gît, și atunci am bătut o cană de ceai cu mentă, în care am stors o lămie. Iar astăzi,

chiar astăzi dimineață, înainte de a ieși pe ușă, am luat un Modafen, cu puțină apă de la chiuvetă (cea din frigider, știți, era mai rece), pusă într-o cănuță albă, cu două flori – parcă – pe ea. Cînd o să ajung acasă, o să mă uit încă o dată la cana respectivă și o să verific informația. Poate că nu-s două flori, e una singură. Dar cana este sigur albă. Mă uit și vă spun, cu următoarea postare.

Dincolo de faptul că unii dintre acești oameni n-au noțiunea de intimitate (ce intimitate mai este aceea pe care o pui la dispoziția tuturor?), ei nu filtrează nimic din ce li se întîmplă. Ori că totul li se pare la fel de important, ori că sînt niște exhibiționiști infanțili, la ani-lumină de adevărații

www.ccfiasi.ro

LIRE EN FETE

2-31
octobre
2008

www.lire-en-fete.culture.fr

LIVRE

*Expoziții • Întîlniri cu scriitorii
Conferințe • Mese rotunde*

un eveniment: parteneri media:

CENTRE CULTUREL FRANÇAIS IASI

Suplimentul de CULTURĂ

Radio Iasi

Ziarul de Iasi

TVR

100.4 radio word est

SAPTESERI

newsiasi.ro

BUCUREȘTI FAR WEST

Daniel CRISTEA-ENACHE

perverși, e clar că au o problemă de raportare. Ei „dialoghează” cu lumea în felul acesta fiindcă prin alte canale și conduite de comunicare nu reușesc s-o facă. Din păcate, blogurile (ca și forumurile ziarelor) au devenit terenul predilect al unor frustrați, care nu se pot manifesta ca atare la suprafață, pe hîrtia tipărită sau în emisiuni de radio și televiziune. Politicieni care, altădată, monopolizau ecranele televizoarelor și care, ajunși în opoziție, au pierdut toate pîrghiile

puterii, au descoperit și ei blogurile, unde pot „dovedi” că persoana lor există încă și conțeață.

Pe bloguri găsești, așadar, foști protagoniști în căutarea filmului pierdut, exhibiții jenante și autoreclame ce obțin un efect invers, filmulețe porno făcute de amatori pentru alți amatori... Poți găsi orice, oricum, oricît de sordid.

Voi deveni mult mai selectiv de acum încolo, deși, mărturisesc, îmi vor lipsi guturaiurile lui X și sfîrșitul bunicii lui Y...

DIABLOGURI

Veronica D. Niclescu & Emil BRUMARU

Fragment cu praf pe aripi

Emil Brumaru: Vorba lui Cehov... „O poveste fără femei e ca o mașină de aburi fără aburi.”

Veronica D. Niclescu: Pe la 20 de ani și ceva, cînd lucra la o povestire, Nabokov îi scria mamei că va fi o poveste lipsită de pasaje sexuale, fiindcă dacă un fluture sau o pasăre trebuie descrise cu fiecare culoare și fiecare linie a aripilor, atunci ești dator ca și dragostea fizică să o descrii în la fel de multe și sugestive detalii. Ceea ce nu putea sau nu dorea să facă. Ce bine că pînă la urmă a găsit calea. Și ce cale pavată cu scilpieri de pietre prețioase!

E.B.: Nu prea sînt pe terenul meu cînd e vorba de Nabokov. *Lolita* m-a încîntat, am citit-o de cîteva ori. Într-adevăr, acolo mă cam enerva mi-nuția cu care descria toate drumurile făcute cu mașina. Pe urmă le-am citit cu plăcere. Iar *Camera obscură* pur și simplu am furat-o de la un unchi de-al meu, de la Curtea de Argeș. Dar nu am insistat amănunțit pe textele traduse pînă acum... Ce aș mai putea adăuga e că, încercînd să scriu proză, m-am izbit întotdeauna de imposibilitatea de a avea răbdare să descriu scenele sexuale... Pur și simplu nu știu să o fac, mă precipit, nu mă pot băga în detalii, fiind orbit de esențial. Probabil că un fluture l-aș numi doar, nu l-aș descrie, nu că nu vreau, ci fiindcă nu pot să-i fixez palpitul aripilor colorate atît de frumos, cu praful acela pe care dacă îl atingi cu degetele se duce naibii puterea lor de a zbura... Mai e o chestie! *Camera obscură*, cea furată și citită în adolescență, am pierdut-o printre cărțile din bibliotecă. (Am traducerea nouă.) Unchiul meu o cartonasce, deci își dăduse seama de valoarea ei... Ca și mine, de altfel! Fiindcă am furat numai cărți bune de la el, care mi-au influențat profund formarea... De neuitat sînt acele două volume de Stefan Zweig: *În luptă cu demonul* (Hölderlin, Kleist, Nietzsche) și *Tămăduirea*

prin spirit (Mesmer, Mary Baker-Eddy, Sigmund Freud) prin care am făcut contactul cu cei despre care se vorbea în esurile lui... Țin minte că atunci m-a obsedat Kleist, prin furia cu care a căutat toată viața o femeie cu care să se sinucidă împreună... La cărțile furate atunci, cu complicitatea unei mătuși ce le-a luat la ea în geamantan, a fost și *Amantul doamnei Chatterley* cu o prefață a autorului, unde am descoperit drama lui Swift, uluirea sa că metresa lui, Celia, „se cacă”!!! Bănuiesc că mulți au constatat cu stupeoare că iubitele lor ideale sînt totuși destul de lumeste și obiceiuri și fiziologie... Dar cine și-ar dori o iubită constipată veșnic? (Să nu uit, Cehov se plîngea prin scrisori de hemoroizi, de la o vîrstă destul de tînărală)

V.D.N.: Încep cu începutul – la Nabokov nu e vorba de acele descrieri lungi și plicticoase. Uneori e un singur cuvînt, un singur detaliu, dar cel care „prinde” exact praful de pe aripi fără să rănească fluturile. E valabil și la acele scene greu de descris. El vorbește despre „cristalogramme mele cu scilpирile ploii”, o expresie devenită celebră, folosită de Nabokov pentru a descrie cea combinație de detalii și strălucirea senzuală fără de care consideră că o carte este moartă. *Camera obscură* nu e considerată așa de reușită (de critici – se spune că s-ar fi grăbit și asta se simte), dar pe mine m-a încîntat, am citit-o de două ori la rînd, într-o vacanță de iarnă. O experiență teribilă, parcă mă mutasem în carte! Iar cea pe care o aveți de la unchi trebuie căutată termenic: probabil e o traducere din rusă, iar cea apărută acum este din engleză. Sînt variante diferite, căci Nabokov a înlocuit pînă și numele personajelor, a adaptat... Ar fi de citit *Alice în Țara Minunilor* în rusă! Se spune că e cea mai bună traducere din lume, cu adaptări semnificative.

Singurătăți virtuale

„Virtualul este la fel de real ca realitatea fizică”, spunea odată cineva. Totuși, lumea virtuală este o lume artificială, o iluzie perceptuală premeditată, creată de om. În spațiul virtual cauzalitatea diluată dă lipsa consecințelor, ceea ce duce implicit la disoluția etică. Ne putem permite aproape orice în spatele unui

pseudonim, ne putem înjura partenerul de dialog fără ca gestul nostru să fie pedepsit. Internetul este un spațiu protector și, adesea, unul al refuzării. Pe această „autostradă electronică”, așa cum a fost supranumit Internetul, fără reguli de circulație și fără polițiști, totul este posibil (permis). Dar omul virtual? Poate el iubi?

„Poți iubi o proiecție virtuală?”, se întreabă personajul Florinei Ilis din *Chemarea lui Matei*. Relația lui Matei cu Angel este una virtuală: „Între mine și Angel sînt spații reale, lumi reale care ne despart pentru totdeauna cu reperele lor date, ea nu va veni niciodată în România, eu nu voi pleca niciodată în America, probabil! nu ne rămîne decît virtualul, un loc de înlînire suspendat în timp și spațiu...”. Și dacă toate cuvintele frumoase trebuie rostite într-o limbă străină, în care ești nevoit să fii cît mai concis, atunci lucrurile se complică și mai mult.

Un roman despre amăgiri și aparențe

Chemarea lui Matei face parte din *Trilogia Cunoașterii* sau *Trilogia virgulei*, alături de alte două romane, *Cruciada copiilor* și *Coborîrea de pe cruce*, chiar dacă aceste trei cărți nu au o acțiune comună. De ce *Trilogia virgulei*? Pentru că virgula încheie majoritatea frazelor și a capitolelor, pentru că nu există nici un punct final, pentru că autoarea a vrut astfel să elimine orice fel de constrîngere stilistică.

Romanul *Chemarea lui Matei* este unul despre amăgiri și aparențe, despre chemări adevărate și chemări false, despre real și virtual, despre iubire și singurătate, despre felul în care Internetul ne poate schimba viața. O interesantă poveste de iubire între un tînăr informatician și o misterioasă femeie de peste ocean. Angel îl ghidează pe Matei prin galeriile virtuale ale unor muzee celebre. Sacrul ocupă un loc important în această lume artificială, iar virtualul dobîndește încet-încet un sens religios în *Chemarea lui Matei*. „*Chemarea lui Matei* – spune autoarea – este un roman al eului care se confruntă cu teritoriile insuficient explorate ale virtualului, precum și cu ademenirile seducătoare ale acestuia.” Există mai multe „chemări” în acest roman: chemarea iubirii, chemarea virtualului, tentația unui „paradis artificial”, am putea îndrăzni să spunem, și, nu în ultimul rînd, chemarea divinității: „...accesul fiind permis tuturor, revelația aflîndu-se la îndemîna oricui, Internetul funcționînd după același principiu ca acela al creștinismului timpuriu, oricine se poate mintui... succesul mesajului creștin și succesul Internetului se confirmă prin faptul că

sînt la îndemîna oricui, click here și vei afla, click there și mintuirea poate fi a ta, fericiri cei ce nu văd!”.

În spectacolul *Chemarea lui Matei*, dramatizat de romanului omonim al Florinei Ilis, toate personajele, cu excepția protagonistului, apar în proiecții video. Este viziunea regizoarei Andreea Iacob despre lumea dublă în care trăiește Matei, lumea reală și cea virtuală, despărțite de o limită fragilă, aproape invizibilă.

Florina Ilis, *Chemarea lui Matei*, colecția „Proză. Seria de autor «Florina Ilis»”, Editura Cartea Românească, 2008, 39,95 lei

BERNHARD SCHLINK » ÎNTOARCEREA ACASĂ

Odiseea lui Schlink

Fiu de pastor, Bernhard Schlink predă dreptul la Universitatea Humboldt din Berlin și este judecător la curtea constituțională a Landului Renania de Nord-Westfalia. După debutul din anul 1987 cu romanul polițist *Dreptatea lui Selb*, scriitorul german cunoaște celebritatea odată cu apariția bestsellerului *Ciitorul*, în 1995, carte distinsă cu prestigioase premii. *Întoarcerea acasă* (2006) poate fi considerat „Odiseea” lui Schlink, un roman sobru și

„fără cusur” (cum scrie „Die Welt”) despre trecut și despre Germania nazistă. Orfan de tată (ucis probabil în cel de-al doilea război mondial), pe care nu l-a cunoscut niciodată, tînărul Peter Debauer își petrece toate vacanțele de vară la bunici, în Elveția. După moartea acestora, Peter încearcă să afle mai multe despre trecutul său, despre originile sale, ajungînd să deschidă cutia Pandorei. O luptă crîncenă împotriva ignoranței și a uitării. Această

de ARTIST independent
pentru
masina
din
urlat
in
spatiu public
daxoni
vialenta

LA VANA ÎN CĂUTAREA... instalație - autopoartret
Scenă din viața unui femeii
Danzul Omului Cîine
Căminul de la Așchii Vii

Noaptea Arte - proiecții film
Proiect invitat în cadrul festivalului IEMIS D'IMAGES
Sono anticorp - producție și difuzare de audio-globină
Instituție sonoră interactivă de Julian Traumbauer

SPECTACOLE
19 - 20 SEPTEMBRIE
You come to see the show and you'll get an extra burger!
Cinești, text și coreografie
Mihai Mănușel & Sofistic Project

LANȘARE FILM
18 - 20 SEPTEMBRIE
Cuartet pentru lavallieră
Prin Decembrie

INTERVENȚII ÎN SPAȚIU PUBLIC
Țara mea cu Feți - Frumosi - intervenție publică în Vitorul recent
Marionette Mănușel & Mihalov

18 - 20 SEPTEMBRIE
Mănușel & Mihalov
www.mdb.ro

antincorp
AMPERNA VAVA ȘTEFANESCU

itemativ
WITZMAN
FACEREA
www.mdb.ro

TREI RĂSPUNSURI DE LA FLORINA ILIS

„Kafka nu și-ar fi achiziționat niciodată un telefon mobil”

„Între mine și Angel sînt spații reale, lumi reale care ne despart pentru totdeauna... nu ne rămîne decît virtualul”, spune Matei. Ce se întîmplă cu identitatea noastră în acest spațiu virtual?

Matei, personajul principal din *Chemarea lui Matei* (roman recent reeditat de Cartea Românească), este programator și, din cauza job-ului, își petrece aproape tot timpul conectat la calculator. *Chemarea lui Matei* prezintă tocmai această criză a eului într-o lume în care calculatorul a început să se însinueze și în spațiile interioare, sufletești, ale multora dintre noi, determinându-ne să privim dintr-o altă perspectivă trăirile și sentimentele. Indiscutabil, posibilitatea comunicării prin Internet, a navigării în spațiul virtual a produs o schimbare de conștiință în mentalitatea contemporană. Granițele au devenit mai mobile și mai ușor de trecut. Ceea ce realitatea desparte (fie și temporar, de exemplu, doi oameni aflați în două locuri depărtate), virtualul unește, apropie, îmbrățișează. Identității reale i se poate mai ușor substitui o altă identitate, nu în mod obligatoriu diferită sau opusă, ci o identitate care poate fi adaptată sau construită, conform unor exigențe dictate de noi împrejurări și, implicit, a unei identități eliberate de orice constrîngerii cu care operează codurile sociale din lumea reală. Iluzia libertății e ceea ce oferă spațiul virtual. Un miraj spre care putem alerga cu brațele sufletului deschise. E una din *chemările* personajului principal din romanul meu.

Știm că pentru Franz Kafka telefonul era un obiect îngrozitor. Cît despre sărutările scrise, acestea nu ajung niciodată acolo unde sînt trimise, ci sînt absorbite pe drum de fantome. Credeți că email-ul i-ar fi oferit o imagine pozitivă scriitorului ceh?

Pentru Franz Kafka nu atît telefonul era un obiect îngrozitor, cît felul direct în care acesta putea interveni în viața sa, abrupt și fără preliminarii, atențind la o intimitate care se temea veșnic de orice intruziuni străine. Să nu uităm că, în

schimb, Kafka scria multe scrisori. S-a păstrat o bogată corespondență a scriitorului ceh. Scria scrisori cu regularitate. Cu religiozitate, aș spune. Celebru text adresat tatălui său îl redactează sub forma unei scrisori. La telefon n-ar fi îndrăznit să-i vorbească niciodată tatălui în felul în care a făcut-o în lunga sa scrisoare. Probabil că pentru Kafka hirtia era un fel de intermediar neutru, dar familiar, căruia îi putea confesa cele mai intime gânduri și care, fără să-l trădeze, atrăgea atenția asupra mesajului din scrisoare, așezînd expeditorul în conul de umbră dorit de acesta. Cu siguranță, Frantz Kafka nu ar fi avut nimic împotriva email-ului, care nu reprezintă decît un mijloc mai evoluat din punct de vedere tehnic al mai tradiționalei scrisori. Dar, mai mult ca sigur, n-ar fi agreat messenger-ul (prea direct prin schimbul de replici online). În schimb, am convingerea fermă că scriitorul ceh nu și-ar fi achiziționat niciodată un telefon mobil.

„Everyone wants to be found”, scrie pe afișul filmului *Lost* în translation în regia Sofiei Coppola. Două dintre romanele dumneavoastră, *Chemarea lui Matei* și *Cinci nori colorați pe cerul de răsărit* au mesaje asemănătoare.

A dori să fii găsit poate să reprezinte, într-adevăr, miza unui joc. Chiar a unui joc de computer. Însă e întotdeauna foarte important cine anume stabilește regulile jocului. Aparent, atît *Matei* (*Chemarea lui Matei*), cît și *Darie* (*Cinci nori colorați pe cerul de răsărit*) sînt găsiți de singura realitate care reușește să tulbure universul virtual în care amîndoi se simt stăpîni absoluți, acea realitate pe care n-o pot trăi plenar în spațiul virtual și care se numește dragoste. Ca principii active (masculine), atît *Matei*, cît și *Darie* sînt creatori (*Matei* ca programator e un demiurg al lumii virtuale, iar *Darie* ca specialist în robotică e un demiurg al robotului *Qrin*), în mod paradoxal, totuși, în raport cu dragostea (cu femeia de care se îndrăgostesc, AnM, respectiv Kiyomi) cei doi se *îmbolnăvesc* de un fel de pasivitate, fapt ce tulbură profund relațiile de iubire din cuplu,

conferindu-le, fiecareia, un ceva tragic și melancolic, totodată. *Matei* tinde să se refugieze în virtual fiindcă acolo domină totul, ținînd sub control propria lui lume interioară prin intermediul computerului, iar *Darie*, ca și cum și-ar fi transferat propria conștiință robotului *Qrin*, încearcă să inverseze locurile cu acesta, dorind să se salveze dominînd jocul. Vor eșua amîndoi știînd că singura realitate care merită trăită, dragostea, e și cea mai periculoasă pentru suflet din cauza instabilității teritoriului nemărginit al sentimentelor. Astfel, din perspectiva întrebării dumneavoastră, în cazul celor două personaje, dorința de a fi găsit implică și căutarea, inițierea și îndrumarea celei de care atît *Matei*, cît și *Darie* speră să fie găsiți. Nu întotdeauna însă căutarea și inițierea merg în direcția dorită. Dar, par să spuna amîndoi, merită încercat, cu tot riscul.

Pagini realizate de Bogdan Romaniuc

VERBA WOLAND

Ruxandra CESEREANU

Adicție

Mi-au plăcut întotdeauna poveștile: fie că le aud într-o cafea plină de fum și zgomote (deși nu mai rezist deloc la fum), fie că mă aflu într-un loc pașnic și intim, între prieteni, fie de sărbători, fie de nesărbători, oriunde ar fi să fie și oricum, bine este. Mă fascinează poveștile dintotdeauna: și cînd sînt relatate în grabă, cu patimă, și cînd sînt spuse cu lentoare ritualică și cu parfum de epocă. Sînt atît de adictă la povești încît din pricina lor aș putea pierde trenuri, avioane, vapoare. Cred că mi-ar ține și de foame, și de sete; și nu o spun doar metaforic. Nu doar la români, ci la destule alte popoare, există un duh povestesc, o aplecare specială spre narațiune. O mîncărimă de a vorbi cu țîlc și de a rosti epic totul: nu oricum, ci aromă, picant uneori; sibilinic, mănăstirește și paremiologic, al-teori. Comic și grotesc, altădată. Am încercat să deslușesc adicția mea față de duhul epic chiar într-o carte: în *Nebulon*. Există aici destule povestiri pe care le-am scris cu voluptate de mozaicar, conștientă de plăcerea mea de a povesti și eventual de a fi ascultată (firește, atunci cînd ceilalți doresc să te asculte, nu cînd refuză sau nu au poftă deloc). Dar mai cu seamă există o povestire intitulată *12 cămile și 3 vulpi*: iar în această povestire am imaginat chiar un magistru povestitor (arab) care o pune la încercare epică pe autoîntitulata sa ucenică naratoare (europeancă). Vara aceasta am simțit că aș dori să rescriu povestirea cu pricina sau să mă întorc în timp,

dinainte de a o fi scris! Ce va să însemne aceasta? Mi-aduc aminte că am scris *12 cămile și trei vulpi* în Tunisia, acum patru ani: și îmi mai aduc aminte că am pus un rămășag – să o termin de scris în maximum șapte zile, în fiecare după-amiază, pe malul african scriînd cîte o oră. Zis și făcut.

Există pe lumea aceasta vrăjitori reali, închipuiți sau confecționați; și există nevrăjitori care nu știu nici să se joace și nu au nici simțul umorului, ducînd lipsă de fantazie și știînd să clefăie doar din realitate. Eu cred, însă, în revrăjirea lumii, așa încît atunci cînd scriu proză fantastică acest lucru încerc să îl fac (cam tot același lucru, și pe blogul Mesmea). Gust din plin sindromul *Alice in Wonderland*, drept care nu l-aș da nici pentru premiul Anti-Nobel.

» Am încercat să deslușesc adicția mea față de duhul epic chiar într-o carte: în *Nebulon*. Există aici destule povestiri pe care le-am scris cu voluptate de mozaicar, conștientă de plăcerea mea de a povesti și eventual de a fi ascultată (firește, atunci cînd ceilalți doresc să te asculte, nu cînd refuză sau nu au poftă deloc).

Am aruncat Suplimentul de cultură în aer!

SUPLIMENTUL DE CULTURĂ SE AUDE LA

Radio Iasi

în fiecare vineri, de la 20.00 cu George Onofrei și Anca Baraboi

„anchetă” îl conduce de la Berlin la New York. Călătoria sa este poate o variantă modernă a celebrei călătorii a lui Ulise spre Itaca.

O scriere inteligentă, cu numeroase referințe literare și filosofice. La fel ca și *Cititorul*, considerat cel mai bun roman al scriitorului, *Întoarcerea acasă* abordează aceleași teme preferate de autor: moartea, vina, memoria, răul, responsabilitatea istorică. Această carte ia, la un moment, dat forma unei anchete ce devine obsedantă pentru protagonist, dar și pentru cititor. Căutîndu-se

pe sine însuși într-un trecut ambiguu, Peter Debauer află lucruri noi despre tatăl său. *Întoarcerea acasă* vorbește și despre vina poporului german, după al doilea război mondial. Schlink realizează de asemenea un portret al intelectualului modern, cel care apare la toate televiziunile lansînd teorii și concepte noi. Un text sobru, dar care ascunde lucruri „deranjante”.

Există mai multe „întoarceri” în romanul lui Bernhard Schlink: cea a lui Ulise, cea a germanilor după căderea zidului Berlinului, întoarcerea în trecut

etc. Romanul începe cu amintirile de vacanță ale tînărului Peter. Într-o zi, acesta citește într-una din cărțile bunicii povestea unui prizonier de război german în Rusia, care evadează și se întoarce acasă, unde află că soția lui nu l-a așteptat. Această poveste îi va lăsa o impresie puternică lui Peter, care nu-l va părăsi niciodată. Schlink ne propune un roman complex, în care și cel mai mic detaliu contează.

Traducere din limba germană și note de Herta Spuhn, colecția „Biblioteca Polirom”, Editura Polirom, 2007, 25.95 lei

ROCKIN' BY MYSELF

Dumitru UNGUREANU

Rapsodia demolării

Rock'n'roll-ul a însemnat permanent provocare. La început era dorința naturală, adolescență, de a face în ciudă părinților. Cu timpul s-a ajuns la manifeste ori manifestări gândite să capteze atenția măcar, dacă nu să șocheze. Cînd verbul „a șoca” s-a vrut unica intenție a celor implicați, excepția a devenit regula, accidentul normă de conduită, adolescența direct bătrînețe blocată în scheme. Rock'and'roll-ul a murit atunci, decesul fiind parafat de nenumărați rockeri și celebrat ca atare, în alte, nesfîrșite, concerte etichetate „last tour”... E amuzant să constăți nu că rockul n-a murit, ci că foarte mulți „muzicieni” trăiesc de pe urma decesului închipuit, pomanagii fără obraz, dedați la ospețe autofage.

Dorința de a șoca establishmentul a devenit modă în citeva rînduri. Valuri-valuri de generații au găsit această modalitate de exprimare la îndemînă, accesibilă nivelului de cunoștințe și posibilităților materiale. Va fi fost în joc și impulsul natural de a distruge, pe care îl găsim la orice individ crescut în sîrăcie spirituală, în marginea societății, cu sentimentul nedreptății sau cu povara unei răzbunări în sine, transmisă ca moștenire de familie. Mai presus de toate aceste motive metafizice găsim o explicație banală: prin metoda „șoc & groază” se pot face bani într-un sistem fundamentat pe comercializarea tuturor elementelor componente și unde cuvîntul de ordine este: *how much?*

De la comercial se ajunge la consum, iar de aici la consumism. Să te opui mentalității consumiste a fost, cel puțin din anii '60 ai secolului trecut încoace, calea cea mai simplă de a capta atenția mass media. Ipocrizia unei societăți bigote a fost combătută cu altă ipocrizie, o ideologie înlocuită cu alta, etichetată non-ideologic. Protestatarii „deștepți” ai epocii flower-power, ai punkului și ai altor momente generate de-o anumită frustrare socială, au ajuns noii bogați, noii deținători ai puterii, eminențe cenușii prin te miri ce guverne sau execuții în companii transnaționale. Joan Baez cumpăra castele în Franța, Tony Blair ajungea prim-ministrul Marii Britanii post-punkiste, iar Bill Gates denumea o versiune a sistemului Windows eXPerience, de la grupul lui Jimi Hendrix, al cărui fan se consideră încă...

Așa stînd lucrurile în lumea asta, și nu altfel, trecerea prin

showbiz a cometei Wendy O'Williams și a trupei Plasmatics pare o frecție cu praf de pușcă la o rană permanent supurîndă. Totul a pornit de la întîlnirea auto-proclamatului „anti-artist” Rod Swenson cu, ai zice, ultima descendentă a unui pușcăriaș deportat din Anglia prin secolul al XVII-lea, căsătorit cu o femeie mohawk. Inteligența *shockcreativă* (că procreativă nu s-ar putea numi!) a lui Swenson a găsit în Wendy vehiculul necesar ca să exprime un fel de artă non-artistică, ale cărei caracteristici de bază le-am rezumat pedant mai sus. Wendy era posesoarea unei voci cu timbru de sticlă frecată pe-o tablă ruginită și avea energia luptătoarelor din sport numit (și atît de iubit) în SUA *wrestling*. Femeia avea și talent actoricesc, prestația ei din filmul care a generat o serie – *Reform School Girls* (1986) – nefiind pasabilă. Tocmai teatralitatea stridentă, să zic așa, făcea ca spectacolele sale să aibă succulența violentă care constituie azi regula transmisiunilor live de la evenimente precum războaie, confruntări stradale, revoluții „în direct” și la ore de maximă audiență. Nici muzica nu era oarecare, ci suna ca o rapsodie a demolării, un punk-metal cu influență semnificativă ulterior. Wendy tăia o chitară cu fierăstrăul automat, scria graffiti pe automobilele poliției (*fuck, desigur!*), apoi le arunca în aer cu dinamită, se masturba cu coada barosului și zobia televizoare, gest ritual de protest la adresa unei lumi mercantile și manipula(n)te.

Protest pe care Wendy, consecventă cumva cu sine, îl duce pînă la final, cînd se împușcă într-o pădure din apropierea casei...

Steinway, Luiza Borac, Laura Buruiană și Martin Tchiba

SCRISOARE PENTRU MELOMANI

„Muzica nu trebuie înțeleasă, ea trebuie ascultată” (Hermann Scherchen)

Victor ESKENASY, Praga

Ce au toate aceste nume în comun? Desigur, un pian Steinway, un nume el însuși aproape sinonim cu pianul. Casa omonimă anunța săptămîna trecută că o eră din istoria ei se încheie odată cu dispariția la 93 de ani a ultimului președinte provenit din familie al Companiei: Henry Z. Steinway.

Istoria companiei a început în 1853, cînd un anume imigrant analfabet, dar extrem de talentat în construcția de instrumente muzicale, Heinrich Engelhard Steinweg, cu numele modificat în Statele Unite în Steinway, a creat prima fabrică de pian. Henry Ziegler, dispărut acum, a fost strănepotul lui și s-a născut, în 1915, în clădirea pe care a ocupat-o la New York, dinaintea de Războiul Civil și pînă în 1910, manufactura Steinway & Sons. În 1937, după ce și-a încheiat studiile la Harvard, Henry Ziegler a urmat destinul familiei, continuînd alături de tatăl și unchiul său, construcția de pian în manufactura mutată în Queens. Avea o pregătire muzicală, iar cea practică, în interiorul companiei, avea să contribuie la numirea lui, în anii '40, în calitatea de manager al celor trei fabrici

Steinway din Statele Unite. După cel de-al doilea război mondial și pînă la demisia tatălui său, în 1955, a condus operațiunile celebrei firme, devenind apoi președintele ei.

Pe fundalul modificărilor tehnologice, al dezvoltării radioului și televiziunii, vînzarea de pian s-a restrîns și Henry Ziegler a fost cel care a închis, pe de-o parte, două dintre fabricile firmei, iar pe de alta a pus capăt unei tradiții istorice, de a dăruii marilor pianisti un Steinway. Artiștii au avut de ales între a înapoia pianul sau a-l cumpăra.

În 1972 el a fost și cel care a vîndut compania firmei CBS, aceasta acordîndu-i titlul onorific de președinte, în 1977, într-o mutare care îl scotea de la conducerea efectivă a operațiunilor. A rămas însă cel care semna autograf

piane și întreținea o amplă corespondență cu artiștii Steinway și vînzătorii de pian din lumea întreagă; o corespondență redactată, anedotic, pe vechea sa mașină de scris Smith-Corona și niciodată pe computer.

CBS a vîndut firma Steinway în 1985 unei companii Selmer Industries, producătoare de instrumente muzicale și ale cărei afaceri erau girate de doi tineri bancheri. Convins o clipă că vechea companie va dispărea, Hery Ziegler a avut surpriza să vadă că numele familiei rămîne, noua firmă intitulîndu-se *Steinway Musical Instruments Industries*.

Nu avea să dispară nici un moment artiștii Steinway, a căror listă poate fi găsită pe site-ul companiei, și sălile de concert Steinway între care cea mai mare se află la New York. Altele îi urmează la Londra, Viena și în alte mari orașe și organizează periodic concerte.

Între artiștii Steinway se află și pianista română Luiza Borac, invitată săptămîna trecută la Londra pentru un concert de binefacere în favoarea asociației *Keyboard Charitable Trust*. O companie patronată în prezent de Claudio Abbado și Alfred Brendel și care i-a acordat sprijinul la începuturile carierei ei. Prezentată de managerul filialei londoneze Steinway, Luiza Borac a interpretat piese de Schubert/Liszt, Kreisler/Rachmaninov, Chopin/Dohnany și Copland/Bernstein, iar unul din bis-uri i-a dedicat lui John Barnes, regretatul producător al discurilor ei Enescu, dispărut recent. Fani Luizei Borac au răspândit-o imediat cu reacții ce spun totul, „joc magnific”,

„ne-ai emoționat pînă la lacrimi”, „recital excelent”.

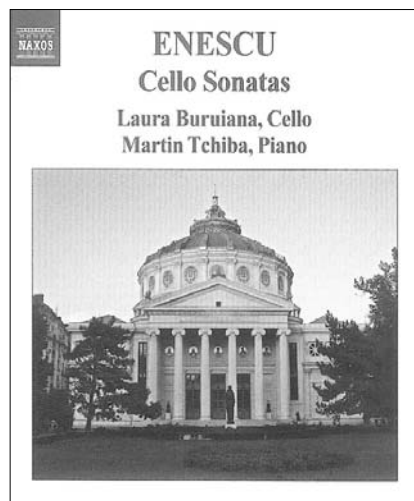
O reacție asemănătoare, aș putea spune, am avut ascultînd noul disc Enescu distribuit zilele acestea pe piața internațională și avîndu-i ca soliști pe violoncelista Laura Buruiană și pe pianistul Martin Tchiba. În program sînt cele două Sonate de violoncel ale maestrului român, ceva mai rar cîntate și înregistrate*.

Martin Tchiba nu este un artist Steinway, dar este elev al aceluiași profesor din Hanovra cu care a învățat și Luiza Borac, Karl-Heinz Kämmerling. Iar faptul „se aude” de la prima mișcare a celei dintîi sonate de Enescu, *Allegro molto moderato*, ce favorizează cumva pianul în detrimentul violoncelului. Partenerul Laurei Buruiană, născut la Budapesta în 1952, urmează un parcurs excelent, cu apariții la Concertgebouw la Amsterdam, Tonhalle Düsseldorf, Festivalul de toamnă de la Budapesta, cel de la Spoleto ș.a.m.d.

Laura Buruiană, absolventă strălucită a Universității Naționale de Muzică din București, elevă a lui Matei Cazacu și, la Conservatorul din Köln, a lui Frans Helmerston, nu are nevoie de o prezentare specială printre melomanii români. Are nevoie, poate, de o atenție mai mare și recunoaștere materializate și în discuri publicate la ea acasă.

Am ascultat de citeva ori, cu mare plăcere, discul enescian al Laurei Buruiană și Martin Tchiba, înregistrat în Olanda, la Centrul muzical Frits Philips din Eindhoven și nu pot decît să vi-l recomand cu căldură, în așteptarea ecourilor în presa muzicală internațională.

* George Enescu, *Cello Sonatas*, Laura Buruiană, cello, Martin Tchiba, piano. Naxos 8.570582 DDD (2008). 68:46.

**PIESELE
VECHI, MAI
VALOROASE**

Cu toate că pictura ascunsă pe marginea paginilor nu a murit, iar artiștii contemporani pot crea opere de artă extrem de valoroase, colecționarii vor plăti întotdeauna mult mai mult pentru a obține o piesă veche.

15 «

fast-food

Lucrare de Clare Brooksbank

Ce se-ascunde într-o carte (II)

Povesteam cu două săptămîni în urmă despre Brian Dettmer, artistul care sculptează în cărți cu aceeași nonșalanță cu care alții decojesc lemnul sau cioplesc piatra, scoțînd la iveală, sub lama bisturiului, un nevăzuit mecanism interior, alcătuit din text și imagini stratificate. Astăzi – despre Clare Brooksbank și Martin Frost, doi dintre cei care păstrează viu meșteșugul picturii ascunse pe marginea paginilor.

Numită *fore-edge painting*, tehnica (re-vendicată de englezi) presupune pictarea unei imagini pe marginile paginilor unei cărți, în așa fel încît să nu fie vizibilă atunci cînd volumul stă pur și simplu, cuminte, în bibliotecă. Pentru a descoperi minunea ascunsă, paginile trebuie răsfrîte cu grijă, iar de cele mai multe ori misterul este păstrat departe de ochii neinițiaților prin aurirea marginilor.

Deși experții susțin că imaginile (de fapt, simboluri) pictate pe marginea paginilor au apărut în secolul al X-lea, prima pictură „invizibilă” atunci cînd volumul este închis a fost realizată în 1649. Cea dintîi datată cu precizie și semnată este imaginea blazonului unei familii nobiliare, aplicat în 1653 pe o Biblie apărută cu doi ani înainte.

Prin 1750, simbolurile heraldice și imaginile pur decorative au început să fie înlocuite de peisaje, portrete, scene religioase, dar și pornografice, policromia fiind folosită din ce în ce mai des. Cele mai multe piese existente astăzi în colecții au fost realizate la sfîrșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului XX, dar există și artiști contemporani care au decis să se dedice acestui meșteșug fascinant.

Probabil cel mai cunoscut (și mai prolific) dintre ei este britanicul Martin Frost. Din 1970, a realizat peste 3.000 de astfel de ilustrații, păstrate în colecții particulare, la muzee, universități și biblioteci din toată lumea. Interesat deopotrivă de arta picturii manuscriselor și legătoria de lux, Frost este invitat frecvent

în Marea Britanie și Statele Unite să țină prelegeri despre *fore-edge painting*.

Clare Brooksbank a descoperit tehnica prin intermediul unui celebru anticar din Londra, Adrian Harrington, cel care, fascinat de detaliile tablourilor ei miniaturale, i-a propus să picteze cărți. De atunci, tînăra artistă a reprodus lucrări ale maeștrilor ei preferați – Michelangelo, Rafael sau Tițian –, dar desenează cu aceeași plăcere și scene erotice, despre care susține că sînt extrem de populare.

Totul e suspect

Cu toate că pictura ascunsă pe marginea paginilor nu a murit, iar artiștii contemporani pot crea opere de artă extrem de valoroase, colecționarii vor plăti întotdeauna mult mai mult pentru a obține o piesă veche.

Arthur Boutiette, un librar și colecționar de carte din Little Rock, Arkansas, deține aproximativ 60 de astfel de volume pictate, dar prin mîini i-au trecut, de-a lungul anilor, peste 1.000. Pentru cei care nu au aceeași experiență, dar își doresc să poată distinge o ilustrație veche de una mai recentă, Boutiette are un singur sfat: „totul e suspect”.

Cîteva reguli de bază trebuie urmărite atunci cînd se examinează o pictură: stratul de vopsea aurie folosit pentru acoperirea picturii trebuie să fie gros; culorile lucrărilor mai vechi sînt mai vii, deoarece acuarelele utilizate pe atunci erau mai viscoase și mai opace; dacă

DISPLAY

Diana SOARE

Lucrări de Martin Frost

ilustrația este încadrată în chenar, este vorba despre o lucrare mai nouă; la fel, dacă vopseaua s-a răsfrînt în pagină.

Prețurile oferite pentru volumele pictate depind de vechimea cărții și a ilustrației. Astfel, ele pot varia între 200 și 400 de dolari pentru lucrările noi și 500 și 1.200 de dolari pentru cele din secolele trecute. Cele mai valoroase lucrări sînt cele semnate de William Edwards de Halifax (1723-1808) și fiul său, James (1756-1816), dar la fel de apreciate sînt și cele „duble” (cînd există două picturi, revelate de direcția în care sînt răsfrînte paginile) sau „panoramice” (cînd există picturi pe toate cele trei muchii libere ale paginilor).

Ați moștenit cumva biblioteca bunicii? Atunci, puneți-vă pe răsfoit. Cine știe ce comori descoperiți...

**periferic 8
biennial
for
contemporary
art as gift**

**Periferic 8 - Arta ca dar
Bienală internațională de artă contemporană,
Iași, 3-18 Octombrie 2008
www.periferic.org**

Deschiderea oficială: vineri, 3 octombrie 2008, ora 16, Teatrul Național "Vasile Alecsandri" Iași

Organizator: **vector** Partener principal: **BCR**

Parteneri:
tranzit.hu | KSA-K Chișinău | Centrul Cultural Francez Iași |
Goethe-Zentrum Iași | Universitatea de Arte "George Enescu" Iași

Cu sprijinul:
American Center Foundation | AFCN Romania | Primăria Municipiului Iași | Programul IAȘI 600 | Seacex Madrid
ACAX, Budapest | ERSTE Bank Group | Programul CANTEMIR | Centrul Cultural al Republicii Ungare București
Ambasada Franței la București | Iașca Stockholm | Institutul Cultural Român Stockholm | Casa de cultură a studenților Iași
Teatrul Național "Vasile Alecsandri" Iași | Muzeul Literaturii Române Iași

Partenerii media:
TVR Iași | IDEA art+societate | Springer | Observator Cultural | Suplimentul de cultură, LiterNET.ro | Radio Guerrilla
Ziarul de Iași | Șaptebeni | iasignights.ro | inoras.ro

Suplimentul de CULTURĂ

**Marcă înregistrată – Editura Polirom și „Ziarul de Iași”.
Proiect realizat de Editura Polirom în colaborare cu
„Ziarul de Iași”. Se distribuie gratuit împreună
cu „Ziarul de Iași”.**

Adresă: Iași, B-dul Carol I, nr. 4, etaj 3, CP 266,
tel. 0232/ 214.100, 0232/ 214111, fax: 0232/
214111

Colegiul editorial: Emilia Chiscop,
Florin Lăzărescu,
Lucian Dan Teodorovici (senior editor)

Redactor șef: George Onofrei

Redactor șef adjuncț: Anca Baraboi

Secretar general de redacție: Florin Iorga

Rubrici permanente:

Adriana Babeți, Bobi și Bobo (Fără zahăr), Emil
Brumaru, Ruxandra Cesereanu, Emilia Chiscop,
Mădălina Cocea, Daniel Cristea-Enache, Radu
Pavel Gheo, Casiana Ioniță, Florin Lăzărescu,
Diana Soare, Lucian Dan Teodorovici,
Luiza Vasiliu, Constantin Vică

Carte: Doris Mironescu, C. Rogozanu,
Bogdan-Alexandru Stănescu.

Muzică: Victor Eskenas, Dumitru Ungureanu.

Film: Iulia Blaga. **Teatru:** Mihaela Michailov.

Arte vizuale: Matei Benjearu, Marius Babias.

Carticatură: Lucian Amariu (Jup).

Grafică: Ion Barbu. **TV:** Alex Savitescu.

Ediția de Iași: Diana Soare

Ediția Națională: Elena Vlădăreanu, R. Chiruță,
Veronica D. Niculescu.

Publicitate: Oana Asaftei, tel. 0232/ 252294

Distribuție / Abonamente: Mihai Sărbu, tel.
0232/ 271333. Media Distribution S.R.L., tel.
0232/ 216112

„Suplimentul de cultură” este înscris în Cata-
logul presei interne la poziția 2378. Pentru abo-
namente vă puteți adresa oricărei Agenții
Rodipet din țară sau oricărui oficiu poștal.
Citiitorii din străinătate se pot abona la adresa:
export@rodipet.ro.

Tarife de abonament: 18 lei (180.000) pentru
3 luni; 36 lei (360.000) pentru 6 luni; 69 lei
(690.000) pentru 12 luni

Tipar: Print Multicolor

Responsabilitatea juridică pentru conținutul articolului îi aparține autorului » „Suplimentul de cultură” utilizează fluxurile de știri NewsIn » Manuscrisele primite la redacție nu se înapoiază

Iulia Blaga: „Boogie mi se pare un film foarte onest și „pe bune” – la fel ca autorul lui. Nu vei găsi metafore, limbaj cotit pe după pom, imagini frumoase sau momente de umplutură. Totul e doar ce se vede, dar se văd multe”.

ENȚICLOPEDIA
ENCARTA
Luiza VASILIU

„Boogie“

FILM

Iulia BLAGA

Disney

Dacă săptămîna trecută am aruncat o privire în curtea Versailles-ului și-am văzut ce poate face un american într-un spațiu-lemblemă a culturii europene, de data asta propun să sărim gardul pînă la München, unde, pe 19 septembrie, Kunsthalle der Hypo-Kulturstiftung a inaugurat expoziția *Lumea minunată a lui Walt Disney și rădăcinile ei în arta europeană*. Crescînd într-un timp în care *Cartea junglei* sau *Bambi* erau niște extrem de prețioase cadouri pe care televizorul alb-negru le făcea din cînd în cînd copiilor, nu mi-am pus niciodată problema influențelor artistice, a surselor sau a esteticii desenelelor animate. Ar cam fi timpul. Pentru că se pare că, la un moment dat în cariera lui, Disney a lăsat desenatul pe seama unei echipe de artiști europeni cu o educație plastică clasică și s-a ocupat de răscolit prin memoria culturală europeană. De altfel, după o călătorie pe care a făcut-o în 1935 în Europa, americanul s-a întors mai bogat cu peste 350 de cărți cu ilustrații, iar lista influențelor sale certe merge de la romantismul german pînă la simbolismul francez și de la pictura din epoca victoriană pînă la suprarealiști. Expoziția pune una lîngă cealaltă arta, zic unii, minoră a desenului animat și arta, zic alții, majoră a culturii europene, aducîndu-ne noi indicii despre identitate artistică a lui Disney și despre sursa, prelucrată genial, a desenelor și a personajelor cu care ne-am înțeles atît de bine în copilărie. Albrecht Dürer, Pieter Breughel, Giovanni Piranesi, Honoré Daumier, Gustave Doré, Gustave Moreau ș.a. sînt, într-un fel sau altul, părinții morali ai lui *Dumbo*, ai *Cenușăresei* sau ai *Albei ca Zăpada*. „Uimitori!”, veți spune (asta dacă nu cumva vi se pare că nu există absolut nici o legătură între un oarecare castel desenat și castelul Neuschwanstein al regelui Ludwig al II-lea). Uimirea însă crește dacă ne gîndim la scurtmetrajul de animație *Destino*, rezultat al colaborării dintre Disney și Dalí, realizat de-abia în 2003, după moartea ambilor artiști. *Destino* nu aduce pe ecran căprioare care se topeșc și nici ceasuri uriașe care vorbesc cu o voce pițigăiată – semn că cei doi nu s-au parodiat unul pe altul și că au luat foarte în serios opera celuilalt. Și semn, poate, că pînă și cele mai frivole ocupații au în ele un simbur de gravitate.

Poate pentru că mi-a rămas definitiv la inimă *Hirtia va fi albastră* (ce spun, aș muri cu HVFA de gît), nu m-am înnebunit după *Boogie* din prima. Cred că inconștient nu vroiam să-i fac loc. Dar am descoperit ceva: filmele lui Radu Muntean „intră” mult mai bine de la a doua vizionare în sus. Sînt dense și solide, au destul pe dinăuntru – amănunte care se încarcă de sens odată ce știi subiectul și nu mai aștepți să fii surprins de întorsăturile de situație.

Boogie mi se pare un film foarte onest și „pe bune” – la fel ca autorul lui. (Radu Muntean se numără printre puținele persoane pe care le-am cunoscut care spun exact ce gîndesc.) Nu vei găsi metafore, limbaj cotit pe după pom, imagini frumoase sau momente de umplutură. Totul e doar ce se vede, dar se văd multe. Personajele din film, toate, sînt atît de vii de parcă te-ai fi intersectat acum o oră cu ele pe stradă. Și prostituata Roxana, care are floricele „deci la mîini” și o concepție de viață relativ simplă (normal, e născută tîrziu, n-a prins „uniformele pepit”), și Ramona, care face sampling și are exact nonșalanța „manechinei” eșuate, în lipsa unui context mai bun („nu mi s-a dat oportunitatea”, spunea de-unăzi o tînără la televizor) prin barurile de pe litoral, dar mai ales personajele principale ale filmului. Cei trei tineri bărbați plus Smaranda, soția celui mai cool dintre toți, cel mai curtat de fete și cel mai realizat. Fără pretenția de a ține vîri sub ochi ca embleme ale tineretului român de azi, filmul are inteligența de a le crea un mediu ideal să se desfașoare.

Prin felul în care începe și se termină, *Boogie* sugerează că aparatul de filmat a ajuns accidental în vecinătatea lor. Cînd filmul se termină, tăiat, în bunul obicei al lui Radu Muntean (și nu numai al lui), înțelegi că nu poate exista un sfîrșit pentru această poveste și că nu aceasta e mica. În mod bizar, mă număr printre cei care au senzația că Bogdan (Dragoș Bucur) și Smaranda (Anamaria Marinca) se vor despărți foarte curînd, că numai fericire conjugală nu emană prezența lor

în cadru, dar Radu Muntean e de altă părere. Spunea, într-un interviu acordat „Simplimentului de cultură” în iunie (cînd a fost Artistul Lumii, taman bine, pentru că pe 8 iunie a fost și ziua lui de naștere), că sîntem martorii unei zile și ai unei nopți din existența acestui cuplu și că nu putem trage concluzii definitive – de genul nu se potrivesc, se despărț... Mă rog, nu e așa de important. Ce este mult mai important e că Radu Muntean a cîștigat pariul și că a reușit să facă un film despre generația sa. N-ai decît să rizi la replici, să empatizezi sau nu cu băieții și cu felul lor de-a fi atunci cînd sînt ei între ei (toate glumele și apelativele fără perdea, care sîgur vor șoca publicul pudibond, educat cu bunele maniere ale limbajului metafizic antian), dar toate aceste 48 de ore din viața personajelor te lasă cu un sentiment amar. Cu foarte multă tristețe.

Nu știi, poate mi se pare doar mie, dar oamenii aștia de pe ecran par să trăiască în continuare într-un soi de chingi, chiar dacă lesa se întinde pînă în Suedia. Era momentul revoluției atît de euforic, pocnea dopul șampaniei și orice era posibil? („Jos dictatoru”, Marisue!!”, striga absolut fabulos un tînăr pe stradă în HVFA.) Avînd încă o dată anii pe care-i aveau la revoluție, eroii din *Boogie* păstrează doar vași reflexe ale vremurilor de altădată. Așa cum în copilărie îți imaginai că în anul 2000 o să mîncîne hrana sub formă de pastile și că vor circula cu nava spațială pînă la serviciu, iar în anul 2000 au văzut că nu e nici o sîrîială, așa și acum, în anul de grație

2008, viața lor nu e schimbată atît de drastic pe cit credeai că va fi în decembrie '89.

Filmul unei generații

Din gesturi cotidiene, replici rupte din realitate, actori atît de buni încît par „efectiv” ceea ce joacă (cineva se întreba dacă prostituata Roxana e chiar prostituată, dar nu, e studentă la Actorie), din grija aparatului de filmat de a nu invada spațiul eroilor (deși spațiul se strînge tot mai mult în jurul personajelor), pe scurt, dintr-o sinceritate asumată pînă la capăt, *Boogie* este filmul unei generații. Radu Muntean spune că nu a vrut să sugereze că cei care au 30 și ceva de ani sînt o generație sacrificată și că ei in-suși (la 37 de ani) se consideră ca aparținînd unei generații norocoase pentru că a prins ambele regimuri. Poate că fiecare generație e sacrificată în felul ei. Țin minte că exact în zilele revoluției citeam romanul *Binecuvîntați animalele și copiii* (văzusem filmul lui Stanley Kra-

mer înainte) și m-a impresionat acolo o secvență: cînd puștii eliberează bizonii din rezervație, ușindu-i cît pot pentru că se apropie cei mari, bizonii nu fug cît văd cu ochii. Nu sînt obișnuți cu libertatea. Rămîn pe lîngă garduri, pe exterior, masivi și obtuzi.

M-am întrebant, normal, dacă nu sîntem și noi așa. Cînd ni se dă un lucru – libertatea, în acest caz – să nu știm ce să facem cu el pentru că am fost crescuți în lipsa lui, în captivitate. Povestioara asta nu se raportează direct la *Boogie*, dar, nu știu, mi-am adus aminte de ea. Poate pentru că senzația pe care mi-a dat-o se întîlnește la un anumit nivel cu cea pe care mi-a dat-o filmul.

Boogie. Regia: Radu Muntean. Scenariul: Radu Muntean, Răzvan Rădulescu, Alexandru Baciu. Imaginea: Tudor Lucațiu. Cu: Dragoș Bucur, Anamaria Marinca, Mimi Brănescu, Adrian Văncică, Vlad Brănescu, Roxana Iancu, Geanina Varga.

Hamlet repovestit

...Apropo de asta, cu ani în urmă, am înțîlnit un tip tare mîhnit. Stătea într-o cîrciumă, cu un ziar în față, și își ținea capul în mîini ca pe un craniu. Nu pot să-ți spun ce mi-a atras atenția la el, dar îl priveam fix de la masa mea. M-a văzut și m-a strigat.

„Mă cunoașteți, domnule?”, l-am întrebant.

„Normal.”

Mi-am tras un scaun la masa lui.

„De unde?”

Mi-a arătat ziarul:

„Ești negustor de pește.”

Era cam nebun.

„Nu-s salesman de pește.”

„Atunci înmăcar aș vrea să fii un om de treabă.”

„Cum adică un om de treabă?”

„Un lucru greu. La cum merge lumea, să fii un om de treabă e ca și cum ai alege unul dintre zeci de mii.”

„Adevărat!”, i-am spus.

„Ce cîțiți?”

A răsofot plictisit ziarul.

„Cuvinte... Cuvinte... Cuvinte...”

Ori era nebun, ori o făcea pe prostul.

„Care-i problema?”

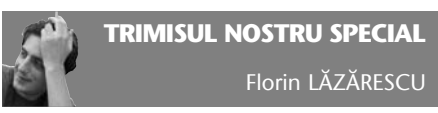
„Cu cine?”

„Vă-ntreb despre ce cîțiți.”

Răsofot din nou ziarul.

„Crime. În mare parte numai despre crime. Un tînăr student a omorît o babă cu toporul pentru a nu-i mai înapoia datoria...”

O fi fost el nebun, dar ceva noimă era în spusesele lui. Mi-a plăcut. Am băut

TRIMISUL NOSTRU SPECIAL

Florin LĂZĂRESCU

cu el o noapte întreagă. Mi-a zis povestea lui. Nu era cine știe ce chestie, dar omul părea groaznic de afectat. Închipuie-ți. Taică-său era mare mahăr. A trăit fericit pînă cînd mă-sa s-a îndrăgostit deodată de unchiu-său. Și așa soția și fratele său au pus la cale să-l otrăvească pe nenorocitul de mahăr. Și l-au ucis. La început, amicul meu nu și-a dat seama de aranja-

ment. Nici nu se terminaseră zilele de doliu și iată că regina se căsătorește cu cumnatul ei. Atunci a înțeles el totul. Și n-a mai avut liniște.

„Acum nici nu știu ce să fac, asta-i problema”, mi-a spus. „Să țin în mine totă suferința asta sau să mă răzbum? Sau mai bine să mor. Ori să dorm. Și-n somn să uit de toate.”

